

ZÁHORSKÁ KRONIKA.

Ročník XXII.

Duben 1940.

Číslo 3.

O b s a h : Za Monsignorem Th. dr. Frant. Příkrylem. (j. f.) — K padesátinám Záhorské kroniky. (Ant. Fröhlich.) — Literární seznam knih a článků dra Frant. Příkryla. (Dr. J. Spisar.) — Články (knihy) o dr. Frant. Příkrylovi. (Dr. J. Spisar.) — K stému výročí úmrtí J. H. A. Gallaše. (j. f.) — Co praví matriky o J. H. A. Gallašovi a jeho rodině. (P. Ant. Fabík.) — Gallašův deník z roku 1788. (Bohuš Vybíral.) — Rukopisy a knihy J. H. A. Gallaše v městském muzeu v Hranicích. (Jos. Sindel.) — Nemovitosti bratrského zboru a domu v Hranicích r. 1584. (Flor. Zapletal.) — Mansfeldská rebelie města Hranic. (Boh. Indra.)

Drobné zprávy: Mistr kat Adam z Lipníka. — Gallašův rodný dům.

Pověsti našeho kraje: Poklad pod obranskou lipou. (Ze Šišmy.) — O fajermonu ze Stachova dolu. (Ze Šišmy.) — Hloupý Honza. (Z Radkova.) — Poslední čarodějnice. (Z Bezuchova.)

**Redaktor a vydavatel Antonín Fröhlich, Dolní Újezd u Lipníka n. B.
Tiskem knihtiskárny Jar. Strojil v Přerově.**

»Záhorská kronika« vychází čtvrtletně v Dolním Újezdě u Lipníka nad Bečvou. Předplácí se do 1. ledna 1940 10 K, od 1. ledna 1940 12 K. Při hromadné objednávce nejméně 10 výtisků dáme 1 výtisk nádavkem. Placení se děje složenými listky šekového úřadu čís. 100.630 Brno.

Užívání novinových poštovních známek povoleno výnosem ředitelství pošt a telegrafů v Brně č. 69.140-VI. ze dne 18. srpna 1925.

Podací poštovní úřad: Dolní Újezd u Lipníka n. B.

Adresa redakce a administrace: »Záhorská kronika« v Dolním Újezdě u Lipníka n. B.

Redakci došlo:

Katechismus štěstí a úspěchu bývá také nazýván »Novodobý ilustrovaný společenský katechismus« od Dr. Jiřího St. Gutha-Jarkovského, který, jak jsme již našim váženým čtenářům oznámili, vychází v levných a vkusně vypracovaných sešitech. 9. sešit uzavírá I. díl tohoto krásného, hodnotného i praktického díla, které jest součástíkou nejen každé cenné knihovny, ale i každé lepší garderoby, neboť jest spolehlivým rádcem a průvodcem po celý život. Dodá Vám je každý knihkupec, nebo přímo generální komisionář díla, t. j. Družstvo českých knihkupců v Praze V. Víteje doporučujeme.

Školní nakladatelství vydalo tyto důležité příručky:

1. **Mladý počtář**, početnice pro 6.—8. **postupný ročník obecných škol**. Do každého výtisku této učebnice jsou vloženy kupony. Cena K 14.—

2. **Prvouka, část I.**: látka pro září—leden. Autoři: Fichtner-Svoboda. Příručka pro učitele vyučující v 2. **postupném ročníku**. Cena K 14.— Část II.: látka pro únor—červen. Cena K 14'50.

3. **Normální učebné osnovy** pro obecné a měšťanské školy a pro jedno-roční učebné kursy. Cena K 13.—

4. **Psaní pro 3. postupný ročník obecných škol**. Sestavili: Horák, Zapletal, Zapletalová. Cena K 4.—

5. **Směs národních písní pro děti**. Otakar Jeremiáš. Zpěvníčky školního rozhlasu. Svazek 3. Cena K 1'50.

6. **Dobrý čtenář**. Průvodce k čítankové a povinné souvislé četbě v první třídě měšťanských škol. Napsal Josef Sulík. Cena K 5.—

Dodá: Školní nakladatelství, pobočka v Brně, Františkánské.

Vydavatelský odbor ÚSJU v Brně, Dvořákova 1, vydal 2 pedagogické práce Dra Jana Vaňka: **Celosní pojetí elementárního čtení v české didaktice**. Přehled bojů a soupis publikací a významných časopiseckých článků. — Druhé dílo: **Psychologické základy nové české a slovenské pedagogiky**. Vyšlo jako svazek XI. knihovny Pedagogické studium. — Obě práce doporučujeme učitelstvu. Neměly by chybět v žádné učitelské knihovně.

Revue — revui Argus. Revue populárně vědeckých článků ve stručném výtahu. Vychází posledního dne každého měsíce. Rediguje a zodpovídá Ing. Leo Veselý. Redakce a admin. Smíchov, Smetanova 1. Předplatné ročně K 36.—

Alois Zbavitel: **Příspěvek k lidové výchově**. Cena 2 K. Publikace obsahuje: Podstata lidové výchovy. Zvědečtění lidové výchovy. Organizování lidové výchovy. Technika duševní práce. Správný typ lidovýchovného pracovníka. Lidová výchova v těžkých chvílích národa. — Vydal profesor Alois Zbavitel ve Val. Meziříčí. Doporučujeme lidovýchovným pracovníkům.

ZÁHORSKÁ KRONIKA

Vlastivědný sborník Záhoří a Pobečví.

Vychází čtvrtletně v Dolním Újezdě u Lipníka nad Bečvou.

Ročník XXII.

Duben 1940.

Číslo 3.

Za Monsignorem Th. dr. Františkem Příkrylem.

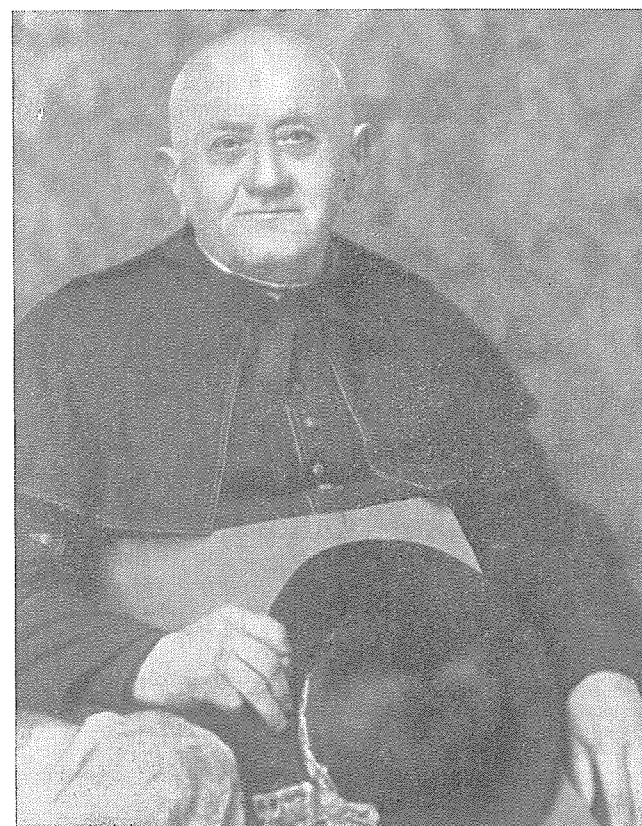

Foto Fanta, Hranice.

Archiv Z. k.

* 6. září 1857 ve Vlčnově u Uher. Brodu, † 4. prosince 1939 v Drahotuších, pohřben 7. prosince 1939 v Drahotuších.

Ten den přišel tak, jako všechny jiné. Nezhaslo slunce, ale zemřel člověk. Velké srdce, které tlouklo jen pro svůj národ, zmlklo. Kdyby dnes ještě žil, snad by se usmál a řekl: »Tož dokud člověk žije, není k ničemu. Když umře, napíše o něm alespoň projev.«

Monsignore Příkryl byl takovým záhorským Dobrovským. Byl vědatorem, ale nepěstoval, jako dnes, vědu pro ni samu, nýbrž věnoval se vědě pro národ. Takové doznívání vědeckého romantismu. On, člověk jiskrného slováckého vtípu, též míval chvílky, kdy rozechvělé srdce romantika vylouplo se z realitní skořápky rozumu: cesta po stopách slovanských světců, vykopávky mohyl. Snad vědecká práce jeho je překonána. Ale duch jeho zůstane nám svítit sloupem ohnivým, co světlý zjev temného století, jenž se v nepřívětivém prostředí neobával vytasit své češství, sám kněz, odvážil se vyslovit smělé názory. Ne horký žeh mystiky, ale láska k lidu přivedla ho ke kněžství.

83 pozeňnaných let, jen práce pro národ a drobný lid našeho krásného kraje, též nepřízeň mocných a lidský nevděk. Ale duch velký se nesmí ohlížet na svoloč zemskou, zlostně se mu plazící kol nohou. A všechno strádání se přetavilo v něm v humoru jiskru, aby nikdo říci nemohl, že statečně mu neznal čelit. Ne, nezhasl, sfouknut tíží let, ale dohořel zvolna, jak kahanec bronzový, když hladina oleje v něm poklesla.

Venkovský kněz, který způsobil poprask ve vídeňské Leogesellschaft, moudrý stařec, s jehož tváře nezmizel nikdy ironický úsměv pro marnost světa, který však ruku měkkou měl pro všechny slabé, je mrtev. Není mrtev, spí jenom, snad otevrou se za chvíli zas modré oči?

Le roi est mort, vive le roi! Tak praví francouzská tradice, neboť Francouzi milují své krále a snad jen proto na ně tak lehce zapomínají. Až k nebi nechť lká dým panichydy! Čest stínu jeho a dál s plachtou napjatou za jeho ideály! (j. f.)

Antonín Fröhlich:

K padesátinám Záhorské kroniky.

(Památce jejího zakladatele Msgra Th. Dr. Františka Příkryla.)

Záhorskou kroniku začal vydávat P. František Příkryl, kooperátor v Soběchlebích v roce 1891, když přípravy k jejímu vydávání vykonával v roce předcházejícím. Prátele Záhorské kroniky jistě budou zajímat počátky Záhorské kroniky před 50 roky dle záznamů a rukopisů Msgra Th. Dr. Františka Příkryla, zakladatele Z. k., jež všechny předal nynější redakci. Tak uchovány jsou všechny rukopisy z 1. ročníku Z. k., který je dnes velmi hledaný.

1. ročník Záhorské kroniky čítá 540 stran formátu 11 cm×17½ cm, 2 listy vpředu (titulní a věnování) a vzadu 2 listy obsahu. Titulní list:

Záhorská kronika.

Sestavil: František Příkryl, dopisující člen c. k. ústřední komise ve Vídni a vlasteneckého spolku musejního v Olomouci. Vyznamenán

čestným diplomem N. V. v Přerově r. 1893. V Soběchlebích 1895. Nákladem vlastním. Za titulním listem je věnování:

Věnováno dědinám záhorským, aby se v nich vzámala láska k rodnému kraji, od spisovatele.

Na obálce 1. sešitu uvedeno dále:

Záhoří

po stránce starožitnicko-historické od P. Františka Příkryla. Vytiskla knih- a kamenotiskárna L. Klabusaya v Holešově. Cena 10 kr. V téže tiskárně bylo vytisknuto 2., 3. a 4. číslo. Všechna 4 čísla mají na přední straně obálky vyobrazení slováckou výšivku, kterou pro Z. k. opatřil a vybral František Kretz. Na druhé straně obálky 1. čísla je otisknut úvodní program Z. k., který doslovně uvádíme:

Jest věru na čase, aby se všeliké sebe nepatrnější drobotiny ze života lidu našeho, dokud ještě žil svým způsobem vlastním, cizí kulturou nedotknutým, pilně sbíraly a pro budoucnost zaznamenaly.

Z té příčiny odhodlali jsme se vydávati

Záhorskou kroniku

jednak pro lid na Záhoří, aby se v životě svých předků jako v zrcadle shlížel, jednak pro naše spisovatele, aby z tohoto bohatého a svěžího pramene lidového čerpali.

Záhorská kronika bude vycházeti ve dvou archových sešitech s ilustracemi jednou za měsíc.

V 1. a 2. sešitě vyjde povahopisný nástin Záhoří s mapkou, potom následovati budou zvyky, obyčeje, pověry, pohádky a pověsti lidu na Záhoří. Již ve 2. sešitu bude začátek povídky: Antůšek z Libosvar.

I žádám zvláště velebné duchovenstvo a sloužné učitelstvo na Záhoří, aby mne v této nezištné snaze mé podporovati ráčilo a nejen Záhorskou kroniku mezi lidem rozšiřovalo, ale i materiál dotýčný ve svém působišti sbíralo.

V Soběchlebích, v roku 1891.

F. P.

Číslo 5.—12. I. ročníku Z. k. má také na obálce: P o h á d k y a p o v ě s t ě i z e Z á h o ř í sbírá P. František Příkryl, kooperátor v Soběchlebích u Lipníka. (Morava). Tato čísla vytiskla Kniž. arcib. knih- a kamenotiskárna v Olomouci.

Na zadní straně 8. sešitu vytisknuto oznámení, že Z. k. bude ukončena 12. sešitem koncem ledna 1894. »Příznivci se vroucně prosí, aby sebrané šestky (=10 kr) odeslali do dvou neděl složnými listky a tím urychlili vydání dalších sešitů. Posud má administrace neuhrazený schodek za tiskové výlohy. P. T. páni odběratelé mimo Záhoří prosí se uctivě o laskavé zaslání předplatného resp. doplatku na 12 sešitů, aby vydavatelstvo chráněno bylo před tísní hmotnou. Všem příznivcům vzdávají se nejuctivější díky za obětavou součinnost ve sbírání látky a rozšiřování »Záhorské kroniky« v dědinách, bez jejichž pomoci šle-

chetné by zanikla. Prosí se také, aby počet odběratelů udržovali až do konce stálý. Záhorská kronika (roč. I.) není už na skladě.»

Z toho vidno, že již po založení Z. k. bylo těžko časopis udržeti. Ačkoliv měla vycházeti měsíčně, vyšel 1. sešit v roce 1891, 2., 3. a 4. sešit r. 1892, sešit 5., 6. a 7. r. 1893, 8. až 12. v letech 1894 a 1895. Už tehdy byla Z. k. rozebrána, ale nezaplacena. Jakmile se sešel dostačující obnos k úhradě tisku, vydán byl další sešit. A tak se stalo, že I. ročník (12 sešitů) Z. k. vycházel 5 let.

V něm popsáno je ve stati »Záhoří« na 80 stranách: kde je Záhoří, odkud přišli na Záhoří naši předkové, jaký byl život našich předků na Záhoří, hradská cesta (jantarová), mohyly na Záhoří, hrad Šaumburg, pověsti Mariany Vymětalíkové ze Soběchleb, hrad Křídlo, zbraně ze Záhoří — uložené v museu vlast. spolku v Olomouci, Hrachovec, Simře, půhončáci, zvyky a obyčeje na Záhoří. Dále na str. 81 až 102 otisknuta povídka »Antůšek z Libosvár.« Na dalších 430 stranách otisknuto je 93 různých pověstí a pohádek, jak v obsahu I. ročníku jsou uvedeny.

Po vydání 12. sešitu nastaly vydavateli Z. k. útrapy, jak tisk zaplatiti. Je to vidno i z toho, že II. ročník začal vydávati P. František Příkryl po dvouroční přestávce, teprve v roce 1897. Před zahájením II. ročníku ocenil v letáku dosavadní práci. Píše tam:

»Záhoří jsem Z. k. oslavil. světu oznámil a zde učil rodný kraj znát a milovat. Cíl dosažen pracně. Nebýti několika šlechtých příznivců, kterýmž zde vřele děkuji, musel bych v polovici přestat nedostatkem tiskových výloh, které se mi po vyjiti sešitů nikdy úplně nevrátily. Vytrval jsem a prosím všechny lidi dobré vůle na Záhoří a v okolních městech, aby pochopily moje práce a oběti, pomohli mi v další činnosti zachovat mnoho krásných památek z ústního podání a rukopisů zapomenutých vlastenců. Velice mně škodily pošetilé a podezřívavé předsudky. R. 1897 počnu vydávat d r u h ý d í l Z. k. ve skrovném nákladu.

V listopadu 1896.

*Spisovatel a vydavatel Záhorské kroniky
P. František Příkryl.
kooperator v Soběchlebích.*

Celý první ročník vyplnil P. Fr. Příkryl sám a doplnil 3 obrazovými přílohami. Na jedné jsou nálezy z prehistorických hrobů, na druhé kresba soběchlebského kostela a třetí mapa Záhoří. Při sbírání lidových pověstí a pohádek potkala ho nejedna zábavná příhoda. Z archivu vidíme, že mu jeden strýc z Uhřic, po kterém chtěl pohádky, poslal místo nich anekdoty, vyprávěné ze Sevorového kalendáře, jež mu poslal přítel z Ameriky. Jak sbíral pohádky a obyčeje na Záhoří, bylo uveřejněno v loňském ročníku Záhorské kroniky.

Vidíme, že se historie finančních potíží Záhorské kroniky opakuje po 50 letech. Přes to doufáme, že jako P. Fr. Příkrylovi, tak i nám se podaří za pomoci přátel a spolupracovníků Záhorskou kroniku udržeti.

Dr. Josef Spisar, profesor, Lipník n./B.:

Literární seznam knih a článků Dra Františka Příkryla.

Zakladatel Záhorské kroniky zemřel 4. XII. 1939. Jeho činnost byla mnohostranná. Co studoval, uveřejňoval. Aby bylo možno v přehledu zachovati v paměti tuto činnost a přispěti k posouzení jejímu, — sine ira et studio — byla jeho literární činnost sebrána po několikaletém studiu a v tomto seznamu se uveřejňuje. (Bude-li možno upozorniti autora snad na další články, s díkem upozornění přijme.)

1884 Hora sv. Kliment u Osvětiman v pověstech lidu slováckého. Našinec, Olomouc.

1887 Farní kronika Vel. Karlovice, v rukopise.

1890 Kniha: Sv. Kliment u Osvětiman, Brno, Benediktinská knih-tiskárna, náklad. vlastním. - Praehistorické nálezy u Kroměříže a Kvasic v letech 1884-8. Časop. Vlast. spol. mus. v Olomouci.

1891 Pravěké nálezy na Záhoří. Časop. VSM v Olomouci. - Záhorská kronika, časopis, Soběchleby, redaktor a nakl. Fr. Příkryl. I. ročník, který ukončen 1895.

1893 Záhoráci na slavnosti a výstavě národopisné v Dřevohosticích dne 23. července 1893. (Nákladem vlastním.) 35 str.

1894 Mohyla »Schlosshügel«. Našinec 31. VIII. - Schlosshügel bei Böltzen, Mähr. Weisskirchner Anzeiger, 1. IX., No. 35.

1895 Záhorská kronika. Ukončen I. roč. - Záhoří po stránce archeologicko-etnografické. Z. k. 1-544.

1896 Pravěké nálezy na Záhoří. Časop. VSM v Olom.

1900 Záhorská kronika. II. ročník dokončen. 124 str.

1903 Dissertace: Memoria sanctorum Cyrilli et Methodii in antiquis monumentis Moraviae. Týn u Lipníka n./B. - Zajímavý nález na Velehradě. Našinec 6. V., Hlas 6. V., Kurýr pražský 8. V. (Hrob za apsidou na evangelní straně.) - Nález starožitností u Týna. Hlasy z Pobečví 23. V. - Týnský kopec. Hlasy z Pobečví, 29. V., ročník VI., č. 22. - Hradištěk u Hranic. Hlasy z Pobečví, 26. VI.

1904 Hradiště u Choryně. Hlasy z Pob., 20. II. - Mohyly v lese, blíž boudy sv. Huberta. Čas. VSM v Ol.

1905 Kniha: Sv. Cyril a Metoděj ve vzpomínkách památek starožitných na Moravě. Týn n./B. (Nákladem vlastním.) 110 str.

1906 Osvětimany, Našinec (několik statí).

1907 Kniha: Sv. Cyril a Metoděj v památkách starožitných na Moravě a ve Slezsku. Týn u Lipníka n./B. (Nákladem Záhorské kroniky.) 328 str.

1907 Záhorská kronika. III. ročník dokončen. 96 str.

1908 Záhorská kronika. IV. ročník dokončen. 80 str.

1909 Záhorská kronika. V. roč. dokončen. 80 stran. Odpověď Besidce »Pozora« ze dne 22. XII. 1908, Našinec 15. I., roč. 45., č. 9., pokračování 19. I.

1910 Kniha: Zeměpisný zlomek o zemích Slovanů v IX. stol. v Mníchově. 168 str. - Zeměpisný zlomek. Našinec 23. XI., č. 268. - Z pra-

- věku a předvěku Záhoří a Pobečví. Záh. k., ročník VI. - Záhorská kronika. VI. ročník dokončen. 72 str. Redakce přešla potom jinam.
- 1911 Runy. Našinec 8. XII.
- 1917 Stopy sv. Cyrila a Metoda na Bzenecku. Slovácké nov. 22. XII.
- 1918 Stopy sv. Cyrila a Metoda na Kyjovsku. Slovácké noviny 5. I. - Stopy sv. Cyrila a Metoda na Uh. Brodsku. Slovácké nov. 21. VIII.
- 1920 Kniha: Denkmale der Heiligen Konstantin (Cyril) und Method in Europa. Wien, Verlag von Heinrich Kirsch vorm. Mechitaristen-Buchhandlung. 168 str. - Legende über die Jugend des hl. Konstantin in Thessalonika und Konstantinopel in einer Minea des Klosters Chilandar am Athos. I. Beilage ke knize »Denkmale«, s. 169-200. - Ilirische Chronik. (Vatikanische Bibliothek in Rom Nr. 7019.) II. Beilage ku knize »Denkmale«, s. 201-261.
- 1921 Památky sv. Cyrila a Metoděje na Velehradsku v rámci starožitností. Našinec 1. V., č. 100. - Památky sv. Cyrila a Metoda okolo Velehradska. Našinec 5. VI.
- 1923 Kritické knihy »Denkmale d. hl. Konstantin u. Method in Europa« ve »Hlídce« č. 11., Našinec 16. XII., Občanské noviny 22. XII., ročník V., č. 292.
- 1924 Kritickým knihy: »Denkmale d. hl. Konstantin u. Method in Europa v brněnské »Hlídce« č. 11. 1923, v »Lidových listech« 4. I. - Po stopách sv. Cyrila a Metoděje. Obč. noviny 10. III.
- 1925 Drahotuše ve starobě. Záhorská kronika, roč. VIII.
- 1926 Sv. Jeronym-glagolica. Našinec 28. I., č. 22. - Svědectví o hlaholici, kyrilici a runech slovanských. Lidové listy 14. II. - Záhorka. Záhorská kr., roč. VIII. - Drahotuch a starožitnosti na Pobečví. Záhorská kronika, roč. VIII. - Obránsko. Záhorská kr., roč. VIII. - Písmo Slovanů před 2000 lety, runy. Záhorská kr., roč. VIII.
- 1927 Hranické okolí v před- a pravěku. Národní listy 9. VII., č. 187. - Záhorská svatba. Záhorská kronika, roč. IX. - Hrad u Kostelce a Přílep. Záhorská kr., roč. IX. - Hrad u Choryně. Záhorská kr., roč. X.
- 1928 Kniha: Velehradsko v pra- a předvěku, nákl. spolku »Starý Velehrad«, 24 str. Tiskl J. Slovák, Kroměříž. - Staromoravský Velehrad a Museum ve Starém Městě. Našinec 27. V., č. 123, roč. 64. - Jak jsem sbíral pohádky a obyčeje na Záhoří od r. 1888. Záhorská kr., roč. X. č. 2, str. 33 n. - Zvyky a obyčeje na Záhoří. Záhorská kr., roč. X. - Čarodějnice u Lhoty. Záhorská kr., roč. XI. - Poklad na Chlumu. Záhorská kr., roč. XI.
- 1929 Strašidla u Lhoty. Záhorská kr., roč. XI. - Právo ostatkové. Záhorská kr., roč. XI. -
- 1930 Kniha: Sv. Kliment u Osvětíman. Druhé, zcela přepracované vydání, 24 stran, Brno, nákl. Matice Svatoklimentské. Tisk Občanská tiskárna. - Věštky. Záhorská kr., roč. XII. - Starodávný ráz záhorské dědiny. Záhorská kr., roč. XIII. - Život na Záhoří za starodávna. Záhorská kr., roč. XIII.
- 1931 Nález runového nápisu. Našinec 4. I., roč. 67, č. 3 s. 4. - Runové písmo na Moravě z předvěku. Nový Národ, Přerov, roč. IX., č. 2., 16. I. - Nápis na skále v Pekle u Podhoří. Záhorská kr., roč. XIII.
- 1933 Kniha: Památky sv. Cyrila a Metoda, nákl. Matice Svatoklimentské, v Praze-Břevnově, tiskla kniht. J. Slovák, Kroměříž.

- 1934 Runové značky na Ikoně sv. Jiří ve Vlast. museu v Olomouci, býv. Nár. republika, Brno, asi 1934.
- 1937 Runové památky na východní Moravě. Našinec 27. VI. č. 146, s. 5n. - Kamenické značky na Velehradě. Lidové listy 10. X. - O Mojžírovi I. a jeho říši, časopis Mojžírova říše, č. 4.
- 1938 Mohylový hřbitov k pravěké obci na hradisku Bradlo nad Kyjovem. Našinec 1. VIII. 38. - Ústava říše Mojžírova I. roku 811., časopis Mojžírova říše, č. 8. - Příchod Slovanů z Asie do Evropy v mladší době kamenné, Mojžírova říše č. 2-6. Stran 19. (1 zvl. otisk nákl. vlast.) - Runové písmo na Moravě, s přílohou: Runové nápisy od Syrie po Skandinávii, stran 5. (Zvl. otisk nákl. vlastním.) Mojžírova říše, č. 2-6.
- 1939 Jak jsem začal vydávat Záhorskou kroniku. Záhorská kr. s. 69n., roč. XXI.
- 1939 Mohyla velkokňaza Hormidora u Knihnic-Boskovic, Mojžírova říše, č. 9-10.
- 1940 Ze staroslovanských novostí. Mojžírova říše, č. 1.

Dr. Josef Spisar, Lipník n. B.:

Články (knihy) o Dr. Frant. Příkrylovi.

Bohatá literární a archeologická činnost Dra Příkryla nezůstala bez ozvěny v tisku. Posudky jeho knih, jeho práce, cest, jeho sedmdesátin, osmdesátin, pohřbu a posmrtné oceňování jeho díla byly uveřejňovány. Autor po několik let sbíral tyto články a posudky a předkládá je v chronologickém pořadí. Osoba Dr. Příkryla bude studována a tato práce má k tomuto studiu přispět. Ideje Příkrylovy byly hlavně dvě: 1. V ě ř i t i l i d o v é m u p o d á n í, očištěnému a usměrněnému. V otázce Velehradské konkrétně: Velehradsko je tam, kam ho ústní podání klade, t. j. poblíž dnešního Velehradu.

2. V y k o p á v k a m i n a V e l e h r a d s k u s e d o k á ž e p r a v d i v o s t : V e l e h r a d s k o j e V e l e h r a d e m.

V dnešní době se archeologicky dokázalo, že Dr. Příkryl byl na správné cestě. Jeho mnozí odpůrci již nežijí. Jest povinností zájemců, aby památka Dr. Příkryla byla pro jeho ideje literárně zachována.

1893 Kniha D'Elvert, Christian Ritter, k. k. Hofrath a. D., Zur Altertumskunde Mährens und Oest. Schlesiens, Brünn 1893, Seite 21.

1902 Našinec, 6. IV. »Místo úvahy k úmrtnímu dni sv. Methoda (od některého člena VSM v Ol.)

1903 Našinec, 13. IX. »O Velehradských památkách«, autor Stojan?, »Hlas«, 13. IX. »O Velehradských památkách«. (Týž?)

1908 Pozor, 22. XII. »Hostýn r. 1241 a metoda vědeckého bádání Th. Dra. Frant. Příkryla« č. 245, autor J. Koturn.

1921 Občanské noviny, Brno, 13. IV. č. 84. s. 5n. »Z dob Cyrilo-Methodějských«, autor Dr. Rud. Zháněl. Našinec, 3. VII. 21, číslo 150. »Cyrilometodějské památky v Evropě«, autor: Msgr. Dr. Rud. Zháněl. Našinec, 25. V. 1921, č. 119. »Nové dílo Dra Fr. Příkryla o slovanských apoštolech«, autor: ?. Deutsche Literaturzeitung, 19. XI. 21. No. 46. S. 622. »Franz Příkryl, Denkmale der Heiligen Konstan-

- tin (Cyrill) u. Method in Europa«, autor: Univ. prof. N. Bonwetsch. (Vyslovuje veliké uznání »Sisyphusarbeit«.) Acta curiae archiep. Olomouc, Nr. 20.073, str. 111. »Denkmale.« Ordinariátní list Č. Budějovice, č. 20., str. 79. »Denkmale.« Ordinariátní list v Praze, čís. 12., str. 80., N. 15.793. »Denkmale.« Biskupská konsistoř v Hradci Králové č. 6. a č. 11. »Denkmale.« Biskupská konsistoř v Prešově, str. 54. »Denkmale«.
- 1922 Wiener Stimmen, 5. VII. »Denkmäler der Slavenapostel in Europa.« autor ?. Občanské noviny, Brno, 25. VI., č. 141, s. 6. Časopis Matice Moravské, r. 1922, roč. 46., str. 266—269. »Denkmale der hl. Konstantin u. Method in Europa.« Autor: Václav Vondrák. Lidové listy, Praha, 22. VIII., 1923, str. 6. »Denkmale«.
- 1923 Hlídká, čís. 11. »Denkmale«, kritika. Autor Dr. Josef Vašica. Den, Brno, 1. VII. Autor K. Dostál Lutinov (vřele doporučuje).
- 1924 Katolický kazatel, roč. 29., č. 4. »Denkmale«. Věstník Jednoty duchovenstva br. a ol. č. 1., str. 20. »Denkmale«.
- 1925 Našinec, 28. 6. č. 144., roč. 61. »Před 40 lety.« Autor Vilém Bitnar. Našinec, 10. VII. č. 152. »Dru. Františku Příkrylovi.« (K 40. ročníci kněžské.) Rud. Stupavský, básník, vl. jménem Jos. Navrátil, far. Černotín.
- 1926 Reichspost, Wien, 11. VII., No. 189, Jg. 33. »Geheimnisvolle Inschriften. Schlawische Runen und ihre Deutung.« Autor: jednatel »Leogesellschaft in Wien«, kde měl na to téma přednášku Dr. P.
- 1927 Našinec, 4. IX., č. 203. »Sedmdesát let dra Františka Příkryla.« Aut.: b. d. Našinec, 5. IX., č. 204. »Dr. František Příkryl.« (K jeho sedmdesátce.) Autor: Rudolf Stupavský, vlastním jménem Josef Navrátil, farář v Černotíně u Hr. Hlasy z Pobečví, 2. IX., Valašské Meziříčí, číslo 36. »K sedmdesátinám Dra. Fr. Příkryla v Drahotuších.« Autor: P. Bedřich Dušek, prof. náb. v Lipníku.
- 1928 Našinec, 1. VI., č. 126. »Veligrad-St. Město?« Autor: ?.
- 1929 Právo, Přerov, 10. VIII., roč. X. »Vstup na Záhoří.« Autor: Hynek Špunar.
- 1930 Moravské noviny, Brno, 18. XII., č. 290., roč. 51. »Ani Chříby, ani Maršavské hory - Hřebice.« Autor: Dr. Svoboda.
- 1932 Našinec, 6. IX. »Dr. Fr. Příkryl pětasedmdesátníkem.« Autor: ?. Záhorská kronika, č. 1., str. 29. Autor: Ant. Fröhlich, red.
- 1933 Našinec, 5. VI. »Matice svatoklimentská.« Autor: -drs (Dr. Svoboda). Slovácké noviny, Uh. Hradiště, 28. IV. »Staré Město.« (Dr. P. jmenován čestným členem spolku »St. Velehrad«.) Autor: Zelnitius. Národní politika, 5. VII. »Národní význam sv. Cyrila a Metoda.« (Posudek o knize »Památky sv. C. a M. r. 1933.« Autor: -ur
- 1934 Národní republika, Brno-Obřany, dat. ? č. ? roč. ? »Runové nápisy na Ikoně sv. Jiří ve Vlast. museu v Olomouci.« Autor: Adámek Fr. ?
- 1935 Cyrilometodějství u Čechů a u Slováků, kniha, str. 53., 62. Autor: Dr. Alois Kolisek.
- 1936 Kulturní adresář, kniha, roč. II., s. 437. Th. Dr. Fr. Příkryl. Aut.: Dolenský. Drahotuše - Město. Kniha. Vydal Karel Žurek. Str. 16.
- 1937 Záhorská kronika, roč. XX., čís. 1., str. 1-6. Autor: Dr. Spisar. (Životopis Dr. Příkryla.) Sborník »Starý Velehrad« č. 8., str. 38.-42.

- »Msgr. Th. Dr. František Příkryl.« Autor: Dr. Josef Spisar. Lidové listy, Praha, 7. IX. »80 let Msgra Th. Dra. Fr. Příkryla.« Str. 5. Autor: Dr. Spisar. Právo, Přerov, 4. IX., č. 36., s. 6. »Msgr. Th. Dr. Fr. Příkryl.« Autor: Dr. Spisar. Právo, Přerov, 4. IX., číslo 36., s. 6. »Dr. Msgr. Fr. Příkryl osmdesátníkem.« Aut.: P. Josef Hulva. Právo, Přerov, 25. IX., čís. 39., s. 6. »Msgr. Th. Dr. Fr. Příkryl počtěn.« (Dopis Dra. Prečana, arcib., Olom. a Dr. Wachsmutha, okr. hejtmana v Hranicích.) Autor: Dr. Spisar. Našinec, 12. IX., č. 210. »25 let v Drahotuších oslavil Dr. Příkryl.« Autor: Dr. Spisar. Mojmirova říše, č. 3., str. 48. »Msgr. Th. Dr. Fr. Příkryl.« Autor: Dr. Spisar.
- 1938 Týden, Hranice, 15. VII., roč. 8., č. 29. »Spolupracovníci Záhorské kroniky sněmovali.« Autor: Ant. Fröhlich.
- 1939 Našinec, 6. XII., roč. 75., č. 279. »Msgr. Dr. Fr. Příkryl zemřel.« Aut.: Jan Šulák, adm. Přehled, Hranice, 8. XII., čís. 49., roč. IX. »Zemřel kněz lidumil Dr. Fr. Příkryl.« Autor: redakce. Našinec, 12. XII., č. 283, roč. 75. »Nestor moravských archeologů pohřben.« Aut.: A. Z. (Antonín Zelnitius.) Přehled, 15. XII. »Slavný pohřeb děkana dra Příkryla v Drahotuších.« Autor: Dr. Spisar.
- 1940 Starý Velehrad, Sborník, č. 11., s. 6-7. »Msgr. Dr. Frant. Příkryl.« Autor: A. Zelnitius. Časopis Vlasteneckého musejního spolku v Olomouci. »Za Drem Fr. Příkrylem.« Č. 1. Autor: Dr. Spisar.

K stému výročí úmrtí J. H. A. Gallaše.

15. února před sto lety zemřel v Hranicích Josef Heřman Agapit Gallaš, první, jenž tu za národního a kulturního útlaku vykonal kus buditelské práce. Člověk pronásledovaný karavanou neduhů, zapadlý v rumu kulturní pustiny maloměsta konce XVIII. století, zklamáný ideály mladých let, nasbíral a napsal tolik různého materiálu, že ještě dnes je pramenem mnoha vědeckých studií.

Mladý se pustil odvážně v svět dobývat úspěchů a vavřínů. Ale vlastní tělo ho zradilo a tak, mlád 35 let, se vrací — orel s rozbitými křídly po několika nadějných letech — v rodné hnízdo. A tam hasne zvolna, plaménkem chabým, nad střepy svých tužeb do 84 let. Bojovné nadšení vystřídala trpká resignace. A jako strom, jemuž nedovolili růst, jen plody drobné místo ušlechtilých mu vzrostly. Popel chladnoucí zbyl mu jen z mladist-

J. H. A. GALLAŠ.

Archiv »Selské listy.« »Novina.«

vých ideálů, tu dýchal jemně v něj, aby potěšil stařecké srdce trochou tepla. Na kulhavém Pegasu, zcela ochočeně a vychovaně, klusala mu Musa s opadalým pozlátkem anakreonských veršování. Vždyť zaměnil zbrklé sny mládí za krotkou ohlávku vyrovnané moudrosti; rozviklaný stroj těla ho donutil, aby za železo dal zlato. Tak v mírných názorech a v harlekýnské masce učence, za důstojných mravů, rostla kupa popsaných papírů na pracovním stole. Pak přišla milosrdná smrt. A roky kladly v dálku hloubavý profil malého heroa velké tragiky.

I náhrobek mu postavili: u nohou secesní bohyně s pokrivenou lyrou v ruce se tetelí opelichaná sova. A dole sní poslední sen služebník, kterému život nedopřál podle vůle rozmnožit svěřenou hřivnu. Poutníku, až na hřbitově tam bloudit budeš, poklekni u jeho rovu a vzpomeň ho, neboť žeh genia mu jen osud setřel s čela. (j. f.)

Ukázka z Gallašovy tvorby.

Nevěrná milá.

Když jsem já šel okolo vrat,
viděl jsem tam mou milou stát;
srdce mě bolelo, když ji tam vidělo
s jiným chasníkem se líbat.

Počkej, ty nevěrné děvče,
budeš to litovat ještě,
když já se dám s jinou, krásnější, nevinnou
a ctnostnou panenkou sezdat.

Ten si tě nevezme jistě,
máť již milou v jiném místě,
té koupil na šaty, dal jí prsten zlatý,
a ty zůstaneš za vraty.

(»Narodnj trogiho morawho Dialekta.«)

Příslovi.

Klec je sice hezká, ale pták, jenž se v ní chová, je škaredá sova.
Posadil kocoura k smetaně za hlídače, aby z ní někdo nemlsal.
Co se z kočky ukotí, lapává myši.
Mlýnářův kohout a vdovcova děvečka zřídka kdy si na hlad stěžovali.
Kdo rád skáče, tomu lehko pískat.
Zahrady nesvěř kozlovi a uší pochlebníkovi.
Jaká řepa, taká nať.
Co na šibenici patří, jistě se neutopí.
Bez přítele býti je bídné živobyti.

(»Quodlibet Moravicum«, t. j. Rozmanitost moravské).

Poznámka: Text ukázky je upraven podle dnešního pravopisu.
(j. f.)

P. Ant. Fabík, Hranice:

Co praví matriky o J. H. A. Gallašovi a jeho rodině.

Podle zápisu v rodní matrice města Hranic sv. II. str. 21, narodil se J. H. A. Gallaš dne 4. dubna r. 1756 a téhož dne zdejším kaplanem Martinem Succopem (Soukup?) pokřtěn na jméno Josef, Jiří, Antonín. Proč se podpisoval Josef, Heřman, Agapit, nelze prozatím zjistit.

Matriční zápisy o jeho předcích jsou celkem skrovné a pro neúplnost matričních zápisů nepřesné. Nejstarší spolehlivý zápis v hranických matrikách je oddací zápis jeho dědečka Vavřince Gallaše, který se dne 21. ledna 1714 oženil v Hranicích s Juditou, dcerou Martina Ketzlika z Partutovic.¹⁾

Archiv »Selské listy«.

Hranice.

»Novina«.

Otec Gallašův František (nar. v Hranicích 12. listopadu 1723) byl povoláním sochař a řezbář a bydlel na předměstí v domě č. 170. Dne 24. února 1754 oženil se na Hutisku, kde pracoval na výzdobě farního kostela, se sestrou tamějšího lokálního kaplana Kristiána Vojtka, Magdalenou. Nedlouho po narození syna Josefa odebral se do Blanska u Brna, kde tehdy administroval faru jeho švagr, zmíněný již P. Kristián Vojtek.

O t e c jeho František Gallaš byl povoláním sochař a řezbář a bydlel na předměstí v domě č. 170. Nedlouho po narození syna Josefa odešel do Blanska u Brna, kde tehdy administroval faru jeho příbuzný dp. P. Kristián Vojtek.^{*)} Tento horlivý kněz vykonal mnoho pro blan-

¹⁾ Zápis tento zní: »Die 21. Januarii 1714 (confirmatus est in Sacramento Matrimonii in Ecclesia Parochiali Decolationis S. Joannis Baptistae Hranicij) Liber Adolescens Laurentius Gallasch cum Virgine Juditha, filia defuncti Martini Ketzlik Partutovio, testibus praesentibus Georgio Obsijna et Georgio Czech hujatibus.«

^{*)} Christianus Nep. Woytek, Gallašův strýc, pocházel snad z Uh. Ostrohu. Byl r. 1744 vysvěcen na kněze, působil v duchovní správě ve Frenštátě, Příboře, na Hutisku, od r. 1756 administroval faru v Blansku, kde se stal r. 1760 farářem. V seznamu farářů v archivu farního úřadu v Blansku je uveden jako »vir omni ex parte egregius.« Zemřel v Blansku 4. září r. 1784.

skou farnost, kde působil jako administrátor a později jako farář plných 30 let. Dal vyzdobit kostel třemi novými oltáři, kazatelnou a křtitelnici. Všechny řezbářské práce prováděl právě Gallašův otec Fr. Gallaš. Zemřel v Hranicích dne 23. srpna r. 1795 na vodnatelnost ve věku 72 let. Poslední jeho sochařskou prací je kamenný hlavní kříž na hranickém hřbitově.

M a t k a Gallašova Magdalena, byla sestrou zmíněného faráře dp. Kristiána Vojtka a pocházela pravděpodobně z Uh. Ostrohu, kde se snad narodil její bratr. Přežila svého manžela o 12 let. Zemřela v Hranicích dne 2. července 1807 na chorobu plicní, v pozeňnaném věku 82 let.

Z manželství Františka Gallaše s Magdalenou Vojtkovou zaznamenávají hranické matriky pět dětí. Jsou to:

1. Magdalena Barbara, nar. 18. prosince 1754, zemřela již následujícího dne.
2. Josef Jirí Antonín, nar. 4. dubna 1756, zemř. 15. února 1840.
3. Theresia Rosalia, nar. 23. října 1762, zemřela 15. prosince téhož roku.
4. Theresia Magdalena, nar. 18. září 1764, provdala se 10. února 1784 za hranického soukeníka Leopolda Šerého. Jejich syn František Šerý stal se knězem a zemřel jako farář v Lešné u Valaš. Meziříčí 15. listopadu 1841. Odtud jeho přátelství s Gallašem, který byl vlastně jeho strýcem. Sestra Gallašova Theresie Šerá zemřela v Hranicích 25. listopadu 1807.
5. Maria Barbara, nar. 21. listopadu 1767.
6. Františka, nar. v Blansku asi r. 1759, zemř. v Hranicích 22. července 1762.

Jako kmotří jsou zapsáni: U prvního dítěte (Magdalena Barbara): R. D. Andreas Awrath, cooperator loci et V. Barbara, filia Praenobilis Domini Georgii Awrath, Capitanei Domini Hranicensis. U druhého (Josephus, Georgius, Antonius): D. Andreas Wania, scriba D. Capitanei et V. Rosalia, filia Praenobilis D. Georgii Awrath, Capitanei oeconomici Hranic. U třetího (Theresia Rosalia) a čtvrtého (Theresia Magdalena): Franciscus Steiner, civis, et Rosalia, uxor D. Josephi Gruber, burgrabii. U posledního (Maria Barbara): Franciscus Steiner, civis et Rosalia, uxor Antonii Treütler, civis.

J. H. A. Gallaš oženil se 22. ledna 1794 s Annou, dcerou váženého měšťana hranického Karla Anderly. (Dům na Předměstí č. 26.) Jako svědkové sňatku jsou uvedeni: Carolus Rabel, Bürger und Tuchhändler, Dominicus Dworžák, Bürger und Kaufmann. Manželství toto však bylo bezdětné.

Anna zemřela 18. listopadu 1836 ve věku 72 let a za 4 léta dne 15. února 1840 ji následoval její manžel.

Bohuš Vybíral:

Gallašův deník z roku 1788.

Roku 1924 dostal se mi náhodou do rukou svazek rukopisných památek po hranickém rodáku Josefu Heřmanu Agapitu Gallašovi. Poněvadž jsem byl právě zaměstnán jinými pracemi a také, protože běželo valnou většinou o pouhé jednotlivé listy s výpisky z nejrozmanitějších spisovatelů, o nesouvislé poznámky a neúplné náčrtky k dopisům, nevěnoval jsem mu tehdy pozornost. Teprve po letech, když jsem mluvil s bývalým ředitelem hranického gymnasia p. E. Cigánkem o blížícím se stém výročí Gallašovy smrti, vrátil jsem se k těmto památkám a poznal jsem, že nejsou přece jenom tak bezpředmětné pro důkladnější poznání života a práce našeho národního buditele, jak jsem dříve soudil. Nesporně je aspoň jistě důležitý jediný celý větší rukopis onoho svazku — G a l l a š ů v d e n í k z r. 1788, o němž dnes podávám první zprávu.

Knížka, v níž je zapsán, je tuhé vazby, velikosti 19×10.5 cm, desky jsou oblepené světle hnědým, místy už značně poškozeným škrobovým papírem, na hřbetě je nahoře červený štítek s černým nápisem *Mein Tagebuch auf das Jahr 1788* mezi dvěma černými linkami. Knížka má 168 nečíslovaných stran, z nichž prvních šest a poslední tři jsou nepopsané. Po dvanácti vystrížených listech zůstaly v ní jenom úzké proužky. Zato jsou do ní vloženy tři listy s perokresbami krajinek a list s deníkovým záznamem. Popsané stránky jsou částečně tužkou linkované, většinou však mají pouze dvěma svislými čarami vyznačené sloupce o průměrné šíři 7.5 cm, do nichž je vepsáno většinou sedmáct řádků. Až na klasické citáty, psané latinkou, je celý rukopis napsán německým písmem, a to poměrně čitelně.

Prvních šestnáct stran rukopisu obsahuje Gallašovu předmluvu neboli výstrahu čtenáři — *Eine Warnung statt der Vorrede an den Leser* — zahájenou motem z Ovidia¹⁾ a pisatelovým upozorněním, že není vědec, ba ani zvláštní stylista a nemá tudíž literární ctižádostí, že není ani přísně pravověrný ani modní nevěrec, takže může čtenáře zklamat, znudit, nebo pohoršit, což není jeho úmyslem. Pak praví Gallaš, odvolává se na italského učence Lodovica Antonia Muratoriho, že nepíše pro svět, nýbrž pro sebe, aby zahnal nudu. Bude znamenávat důležitější myšlenky, živější city a významnější události svého života, pro výstrahu i potěšení a poněvadž se hlásí k známému výroku *Homo sum; humani nil a me alienum puto*,²⁾ žádá čtenáře, aby ho neposuzoval a neodsuzoval podle několika stránek anebo podle jednotlivého záznamu, nýbrž podle celého deníku, který o něm podá ucelený obraz. Aby se pak do něho nevloudily cizí rysy, bude Gallaš vždycky řádně citovat, užije-li někde cizích myšlenek.

¹⁾ Tristium, I., 49—50: Na své pouti, kního, na pověst svoji nic nedbej, stud zapuď, až tě čtenář s nechutí odloží kdys.

²⁾ Jsem člověk; nic lidského, myslím, není mne vzdáleno. - Výrok, připisovaný Menandrovi.

Slohově těžkopádná tato předmluva je zahrocena značně osobně, nevyhýbá se ani obhroublejším výrazům proti případným zaujatým čtenářům a jest datována v Jaroslavi³⁾ v červenci 1789, zatím co je první deníkový záznam již z 1. ledna 1788 a poslední z 11. května téhož roku. Byla tedy napsána dodatečně a přivázána k původním denním záznamům, když je Gallaš shrnul do naší knížky, nebo tam byla vepsána, když Gallaš začal do knížky opisovat starší denní poznámky. Dnes víme jenom z jeho vlastního životopisu,⁴⁾ že se Gallašovi ztratilo v Jaroslavi, když oslepl, mnoho rukopisů, »zvláště mnoho i z těch, kteréž se na válku tureckou vztahovaly« a které tam patrně ve volných chvílích upravoval podle starších zápisků.

Také prvním deníkovému záznamu z Nového roku 1788 předeslal Gallaš moto z Ovidia,⁵⁾ na něž navázal úvahu o svém dosavadním životě. Především přeje lidem štěstí, jehož sám poznal dosud jenom velice málo, neboť i o předešlém roce praví: »Měl jsem mnoho chmurných dnů v uplynulém roce, bylo mi snášeti četná pronásledování. — Bůh jim to odplať dobrým. Přešlo to a mohu se ohlížeti po minulém roce s jasnou tváří jako veselý poutník, jenž zlehl obtížný kopec a ohlíží se po těžce vykonané denní cestě.« Pak si uvědomuje, že mu již prošlo dvaatřicet nejlepších let a je rád, že je již po protivném obřadném novoročním blahopřání — patrně na medicínsko-chirurgické akademii Josefově — při němž se profesori otrocky hrbili před svým představeným.

Bohužel netrvala Gallašova spokojenost právě dlouho. Už v druhém zápise z 9. ledna si trpce stěžuje na intriky kolegy a »přítele« Mayera, který ho pomlouval, aby si tím pomohl k lepšímu místu, z jiné poznámky pak vyplývá, že se také cítil bolestně dotčen jednáním svého představeného, štábního chirurga, jemuž to chtěl dát ještě téhož dne na jevo. Ale pak si řekl: »Nikoli, vždyť dovedu trpět a mlčet.«

Smutné zkušenosti nabádaly k opatrnosti a tak si poznamenává Gallaš dne 16. ledna, že patrně bude muset přerušit styky s kterýmsi známým — nejspíše hercem — v jehož obličejích zpozoroval něco jidášského.

K Mayerovi se pak vrací znovu ve čtvrtém zápise ze dne 24. ledna. Myslí, že tak, jak byl neprávem povýšen, bude také neprávem povolán do nějakého kursu, pro něž nemá vůbec schopností. Gallaš v tom vidí novou nespravedlnost, která je v přímém rozporu se vznešenými hesly kosmopolitů, jak označuje svobodné zednáře. A nejenom nespravedlnost, nýbrž i poškozování státu, protože to znamená obsazovat úřední místa neschopnými lidmi. Za těchto okolností netouží nikterak po tom, aby se mu dostalo zasvěcení do zednářských tajemství.

O zednářích svého okolí uvažuje pak Gallaš hned zase následujícího dne a dospívá k tomuto závěru: »H... je materialista, G... deista, S... t indifferntní, S... dt neví sám k čemu se hlásit, je prostě skeptik, E... je nevěrec, B... je ze všeho něco a celkem nic, G... se ne-

³⁾ Gallaš tam byl v letech 1789—1791 vrchním lékařem při vojenské ekonomii.

⁴⁾ Má vlastní biografie, II, 86. Srovnej také I, Předслово, 5.

⁵⁾ Fasti VI, 771—772: Časy mijejí a stárneme s mlčícími lety; a ubíhají dny, jichž otěže nezdržují.

štítí krádeže, jenom když jí není postižen chudás, W... r se neostýchá jíst maso na Zelený čtvrtek, třebaže je kněz, S... dt si nedělá nic ze smilstva, V... n svádí milenku přítele, který to podle všeho nepokládá za urážku a splatil by mu to asi stejným... .

Rozporem mezi krásnými slovy a špatnými skutky svobodných zednářů se zabývá Gallaš i v dalším zápise ze dne 29. ledna. Tehdy si zaznamenal rozmluvu s Mystalogem,⁶⁾ jemuž řekl mezi jiným: »Och, ctnost je dnes tedy pouhé prázdné slovo. A lze-li ji ještě skutečně nalézt, pak je snad ještě mezi dívochy, kteří ji sice neznají podle jména, ale za to ji mají v svém středu«.

Jině povahy je další zápis ze dne 3. února. Začíná prűpovědí Honores mutant mores,⁷⁾ kterou si Gallaš připomíná při svém povýšení na vrchního lékaře, přeje si, aby ji splnil v dobrém smyslu. Říká si: »Snaž se na každém stupni cti dokázat, že jsi ještě vždycky hoden vyššího, aniž bys po něm dychtil. K podřízeným se nechovej pyšně, ale také ne sprostě; tento způsob podřívá patřičnou poslušnost a vede k snižování, onen vyvolává nevraživost a podlamuje důvěru«.

Ale dne 7. března s vrací znovu k zednářství. Píše o Siegfriedu Wiesrovi,⁸⁾ jenž podporuje všude barthismus a socianismus, podřívaje při tom víru.

Zápisem ze dne 19. března se začínají poznámky z nového důležitého a zajímavého úseku Gallašova života. Tohoto dne si poznamenává, že byl s Vilémem⁹⁾ v akademii, aby se tam před odchodem¹⁰⁾ odhlásil u profesorů. »Odpovídá-li vnějšek nitru, má Hunčovský¹¹⁾ nejnřelejší cit. Pouze on se choval jako přítel, objal nás a zdálo se, jako by nás v našem štěstí spíše litoval, nežli se z něho radoval. „Pečujte o své zdraví! Země, kde budete, je pro Němce morová jáma...“ pravil. Ostatní profesori ohrnovali nad odcházejícími jenom nosy.«

Záznam ze dne 22. března je již datován v Ebersdorfě na lodí s prachem, na niž vstupoval Gallaš spokojen s celým světem. Vždyť doufal, že za vlády »otce Josefa« poběží válečný stroj pravidelněji a zručněji, nežli za času jeho zvěcnělé matky. Ale pláč jeho přátel, pohled na sklad prachu, na hrubou lodní posádku a představa tureckých ukrutností, padly mu přece na chvíli těžce na duši. »Leč něžně volající hlas lidskosti: „Jdeš sice tam, kde si smrt zřídila svou dvojí laboratoř, snad se již nevrátíš do vlasti, ale jdeš léčit trpící bratry, jdeš je za-

⁶⁾ Toto jméno, jímž označuje Gallaš patrně některého přítele, mělo by snad znít Mystagogus. Tak se totiž nazýval u starých Řeků ten, kdo uváděl nováčky do tajů mysterií.

⁷⁾ Středověké latinské přísloví: Cti mění mravy, t. j. hodnosti mění chování, ale zřídka kdy v lepší.

⁸⁾ Mínen patrně Johann Siegfried (klášterním jménem a Sancta Margaretha) Wisser, (1752—1810), piarista, proslulý vídeňský kazatel, zbožňovatel básníka Klopstocka a hlasatel myšlenek císaře Josefa II. a výše uvedených bludných učení.

⁹⁾ Wilhelm Joseph Schmitt (1760—1827) byl současně s Gallašem povýšen za vrchního lékaře. Později byl profesorem na Josefské akademii ve Vídni.

¹⁰⁾ Odcházeli do války proti Turecku, kterou vypovědělo Rakousko dne 9. února 1788.

¹¹⁾ Jan Karel Hunčovský, rodák z Čech pod Kosířem (1752—1798), vynikající lékař, profesor Josefské akademie. (O něm Dr. M. Remes: Tři staí moravští lékaři. Thomayerova sbírka přednášek a rozprav, čís. 200, Praha 1940.)

chraňovat," rozněcoval znovu klesající odvahu.« Hned poté se však dožil Gallaš prvního zklamání. V šest hodin ráno bylo dáno znamení k odjezdu, ale v tom se objevil na břehu ordonanční důstojník generála Magdebourga¹²⁾ a zakázal odjet, poněvadž loď nebyla ještě řádně odbavena. Pan generál zatím ještě spí, vstane asi kolem osmé hodiny a než se potom skončí celá odbavovací procedura, uplyne ještě hezká chvílka . . . V domnění, že to přece jen tak dlouho nepotrvá, zašel si Gallaš s přáteli na skleničku do blízké vinárny, ale pan generál se neukázal po celý den. Teprve příštího dne v 11 hodin byla loď konečně odbavena a mohla vyplout.

Den poté, na velikonoční pondělí, byl Gallaš na mši ve farním chrámu ve Fischamendě. Vrátil se rozladěn. Kázání se mu nelíbilo: samé podobnoství, místo prostého evangelického tónu. Je to špatný způsob mnichů, kteří neměli být zařaděni do duchovní správy. Také s hudbou nebyl spokojen pro světskou vložku *O mio caro sposo ze zpěvohry Cosa rara*¹³⁾. »Copak je to asi za idiota, který při tak posvátném úkonu (t. j. proměňování) zanotuje takovou profanní písničku?« Konečně vytýká i vadnou chrámovou výzdobu: místo aby povznášela, je udělána jenom pro strach a hrůzu.

V dalším záznamu z téhož dne vzpomíná Gallaš cesty do Bratislavy. Byl jí nadšen: samé romantické obrazy — krásné nivy, gotický kostelík u Děvínské Staré Vsi, podunajské městečko Hainburg, nedaleko něho zřícenina starého hradu, zvláště však děvínský hrad na příkré skále nad ústím Moravy do Dunaje vyvolaly v něm radostné dojmy. K večeru přistáli za bouře v Bratislavě, kde přenocovali v hospodě. Následující den byl věnován odpočinku a prohlídce města a jeho památností.

Dne 27. března si zaznamenal Gallaš dojmy z kteréhosi města (z Vacova?), kde se nápadně odrážel obrovský vítězný sloup, památník vkusu kardinála Migazziho,¹⁴⁾ od bídné uličky s cikánskými chatami. Příštího dne vystoupili v Pešti. Dopoledne si prohlédli město, odpoledne se starali o povozy na další cestu, protože se na lodi necítili v bezpečí: posádka totiž nedbala vůbec na to, že veze kolem 200 centů prachu. Gallaš si koupil také něco potravin a železný hrnek a železnou pánev, což se mu později velice dobře zhodilo.

Dne 29. března uvažoval zase smutně na lodi o útrapách, kterými doléhá válka na obyvatelstvo, když ho ani vlastní lidé nešetří. Zato byl šťasten následujícího dne, kdy odpočíval ve stínu košatých stromů v romantickém zákoutí u tiché tůně na ostrůvku nedaleko Tolny a zažil nádherný západ slunce.

Posledního března dorazila výprava na noc do Baje, odkud cestoval Gallaš patrně už jenom povozem. Cesta šla přes Moháč, Batinu,

¹²⁾ Karl Friedrich von Magdeburg (zemřel 1803), polní podmaršálek, zúčastnil se četných polních tažení a osvědčil se také při obléhání Bělehradu 1789.

¹³⁾ Běží o arii z opery *Lilla ossia Una cosa rara*, již složil italský skladatel Vicente Martín y Soler (1754—1806) a již cituje Mozart v svém *Donu Juanovi*.

¹⁴⁾ Christoph Bartholomäus Anton hrabě Migazzi (1714—1803) byl velký podporovatel stavebního umění; zvláště v době, kdy byl biskupem ve Vacově, takže byl nazýván »tvůrcem nového Vacova«.

Bezdan, Baraňskou Novou Ves, Sombor, Stapar, Hódság, Dalj, Pivnici, Kulpin, Petrovac, Futok do Petrovaradina.

Bylo krásné jaro, všude plno květů a květin. První fialky, jež našel Gallaš u cesty, natrhal pro svou vídeňskou lásku.

Ve Futoku se ohlásili u svého představeného, osobního chirurga Valentina Göpferta, který si v rozporu s filosofickou skromností, již kladl vždycky každému na srdce, velice zakládal na své hodnosti a věřil, že si jí dopomůže k říšskému rytířství. Ve Futoku, kde byl právě hlavní stan, se dostal Gallaš také do styku s arcivévodou Františkem, pozdějším císařem Františkem II., který koupil pro lékaře vůz, aby se jím pohodlněji cestovalo. Když mu 8. dubna za to v audienci děkovali, byl arcivévoda velice vlídný, vyptával se na jejich poměry a nabádal je, aby dbali svých povinností. Gallaš měl ostatně už den před tím možnost uplatnit se v pravé chvíli, neboť poskytl první pomoc myslivci, který se poranil na lovu, jehož se zúčastnil též arcivévoda.

Dne 12. dubna opustil Gallaš s hlavním stanem Futok, den poté byl v Karlovcích, kde se řádně nenajedli, protože se o ně představený nestaral a Řekové (t. j. pravoslavní Srbové) měli právě půst. Göpfert se nestaral o vrchní lékaře ani později a tak si stěžuje Gallaš po dvou dnech v záznamu z Indie na neutěšené poměry, do kterých je vyhnal Brambilla.¹⁵⁾ Ubytování bývají v bídných chatách a jídlo nelze nikde sehnat. »Jsou ti zdejší lidé skutečně tak chudí, nebo jenom před námi všechno schovávají?«

V Batinjici si zapsal Gallaš dne 16. dubna první národopisný záznam. Přišla k němu nevěsta a žádala ho o dárek na svatební ozdobu, a když jí dal nový desetník, prorazila v něm hned dirku a přivěsila si jej na svatební korunku. V Zemunu se Göpfertova nedbalost opakovala: vrchní lékaři museli spát s Göpfertovým sluhou, než se jich ujal štábní chirurg Molitor, jemuž po nich vlastně nic nebylo. Gallaš ke všemu mlčel, ale jeho přítel Schmitt se utkal s Göpfertem velice prudce. V Zemunu byl již Gallaš v bezprostřední blízkosti nepřítelů a když se procházel dne 20. dubna s Molitorem po hrázi, dostali se u Bežanije až k prvním strážím a octlí se skoro až u sedmi Turků, ukrytých v loďce na Sávě. Cestou si stěžoval Molitor na Brambillov despotismus a žárlivost mezi důstojníky, Gallaš byl zase nespokojen s bytem, byl příliš daleko a Gallaš se obával, že by se snad nemohl dostavit včas na místo, kde by ho bylo třeba. Chtěl by raději bydlet ve stanu, někde docela blízko Göpferta, ale zhyčkaný Schmitt nechce o tom ani slyšet. Ale to se brzy změnilo. Už následujícího dne píše Gallaš všecek rozrušen o prvním krvavém utkání nepřátelských jednotek a dne 22. dubna o útoku, který podnikli Turci z Bělehradu a po němž dostal Gallaš se Schmittem na ošetření čtyřicet vojáků a generála Bocharta. Hned po prvních dělových ranách změnil Schmitt svůj názor a za chvíli byli oba vrchní lékaři přestěhováni.

Čtyři dni poté si zaznamnal Gallaš v deníku ještě jednu bitvu, a to o Sabac, jehož Rakušané také dobyli. Při ztečení opevnění byl první na nepřátelské půdě kníže Poniatowski, druhý plukovní du-

¹⁵⁾ Giovanni Alessandro Brambilla (1728—1800), tělesný lékař a chirurg císaře Josefa II., byl správcem rakouského vojenského zdravotnictví a stál v čele Josefovy medicínsko-chirurgické akademie ve Vídni.

chovní františkán Pálfy, který byl také hned vyznamenán zlatou medailí a odměněn šestnácti dukáty. Poniatowski byl zraněn a ošetřen Gallašem.

Vojenské akce pokračovaly, lékaři měli plné ruce práce a tak je další a poslední Gallašův zápis v našem deníku až ze dne 17. května. Zachycuje rozčilenou scénu s kterýmisi jeho představeným, jehož nazývá Aristippem.¹⁰⁾ Vytykal Gallašovi, že nevyzdvihl u válečné pokladny cestovné, ačkoliv mu nedal k tomu rozkaz a Gallaš neměl ani tušení, že je někam odkomandován. Představený ho nezpravil o ničem, ani když se u něho hlásil s cestovným: byl právě zaměstnán — hrál v karty. Předtím se ovšem rozčiloval, že nikdo nic nedělá, císaře že jenom všichni podvádějí a válečné operace postupují proto tempem hlemýždím . . .

To je v jádru obsah Gallašova deníku z roku 1788, jistě jednoho z nejrušnějších let jeho života. Jsou to většinou docela prosté poznámky člověka dobré povahy, čestného srdce a hluboce věřící duše. Svědčí o kritickém stanovisku Gallašově k modním heslům, proti nimž staví pisatel poctivý život. Svědčí o jeho solidním odborném vzdělání, jak mi dosvědčil dr. Mořic Remeš po přečtení obou lékařských záznamů, svědčí také o jeho hodnotné četbě (římské klasiky, Herder, Haller, Yorick), v deníku je i několik míst, v nichž se obráží živá malířská vnímavost, je v něm i několik svěžích perokreseb, ale nikde se v něm nemluví o vlastní tvorbě literární a není tam po ní téměř ani stopy. Jenom na dvou, na třech místech, kde mluví o své vídeňské lásce — nazývá ji Lide — zaměňuje Gallaš střízlivé věty věcných záznamů za barokně mnohomluvné a vášnivě rozběhlé periody, hroutící se v beznadějném úsilí o silný básnický výraz. Někde uprostřed mezi těmito dvěma protivy stanul však Gallaš přece také jednou, totiž dne 29. března, když si zapisoval na loď do deníku kapiťolku o hořícím keři Mojžíšově, jejímž překladem končím tuto stať.

Hořící keř Mojžíšův.

Přítel Vilém mi předčítal několik míst z Yorickovy Sentimentální cesty — partii o dobrém páteru Lorenzovi. Byl jsem přemožen citem a upadl jsem v hlubokou trudnomyslnost, z níž mě náhle vytrhl skvělý přírodní obraz zapadajícího slunce. »Viléme!« zvolal jsem všecek u vytržení, »pohleďte tam na onen hořící keř Mojžíšův!« Zapadající slunce utonulo právě v nízkém křoví, jež se rozprostíralo mezi vysokými topoly. Vypadalo to, jako by křoví hořelo a jeho odlesk se maloval plápolajícími plameny na řece. »Co při tom cítíte, co tomu říká vaše srdce? Neslyšíme-li právě hlas Věčného ve svých nitrech: „Zuž obuv s nohou svých, tento keř je svatý a modlí se ke mně v této slavnostní chvíli přírody. Já jsem ten, který jsem, byl jsem od věčnosti a budu na věky. Moje jest příroda a tato scéna jest lem mého roucha“?« Umlkl jsem a on — — oběma nám stékaly slzy zbožností po lících.

¹⁰⁾ Aristippos (asi 435—360 př. Kr.), zakladatel hědonistické filosofické školy, učil, že život skýtá nejvíce tomu, kdo si zbytečně ničeho neodepře, ale při tom je vždycky pánem sebe i okolností. Podle různých Gallašových poznámek o Göpfertovi hodila by se tato přezdívka asi pro něho.

Josef Šindel:

Rukopisy a knihy J. H. A. Gallaše v městském museu v Hranicích.

1. J. H. A. G. Diplomatických památek města Hranic díl I., II., III. (folio) rukopis z roku 1822.
2. J. H. A. G. Diplomatických památek města Hranic díl I., II. (kvart) rukopis z roku 1821.
3. J. A. G. Historické drobnůstky. Sbirka I., II., III., Gallašův rukopis z roku 1845.
4. J. H. G. Ema z Bohuslavic a Vilím z Milanova. Malý román bez R. Rukopis z roku 1815.
5. J. H. G. Obora mravních průpovědí a příkladův. Gallašův rukopis.
6. J. H. G. Miscelanea. Gallašův rukopis z roku 1815.

*Dobrohoj, Mojžíšův a Mojžíšův
v rukopis. Gallaš*

*Ukázka rukopisu Gallašova (List Josefu Dobrovskému).
Archiv »Selské listy«.*

Ukázka rukopisu Gallašova (List Josefu Dobrovskému).
Archiv »Selské listy«.

»Novina«.

7. J. H. G. Zbor Učenosti Moravské. Gallašův rukopis z roku 1815.
8. J. H. G. Zbor Umělosti Moravské. Gallašův rukopis z roku 1813.
9. J. H. G. Statuten der Weisskircher Kirchenbibliothek. Rukopis.
10. J. H. G. Stiftungsbrief der Weisskircher Kirchenbibliothek. Rukopis.
11. J. H. G. Katalog der Weisskircher Kirchenbibliothek. Rukopis Gallašův a jiných.
12. J. H. G. Obyvatelé města Hranic. Rukopis Gallašův — čtyři listy.
13. J. H. G. Mravní keř. Rukopis Gallašův z roku 1819 — pět listů.
14. J. H. G. Kterak se Kupferštychy na sklo připraví zlatými, stříbrnými lístky neb také barvami se zladiti mají. Rukopis Gallašův.

15. Gallašova korespondence. (Blahopřání — jedenáct kusů.)
16. Píseň nová ke mši svaté — tisk.
Josef Jiří Tassler Brno 1807, dvakrát.
17. Svatá křížová cesta — tisk.
Holomouc 1825, Alois Škarnicl.
18. Sjezd Bohův Arkadských — J. H. G. Hranice, Alois Škarnicl.
19. J. H. G. Tajemný dub. Moravská prozaická idylla. Tisk neúplné.
Holomouc 1803, Alois Škarnicl.
20. J. H. G. Dvě Moravsko-národní písně k příští slavnosti získaného
Pokoje. Hranice 1814. Tisk.
21. J. H. G. Zrcadlo zlaté pro matky. Tisk. Neúplné. Holomouc 1814.
22. J. H. G. Muze Moravské díl I. — druhá část. Tisk.
23. J. H. G. Muze Moravské díl II. — tisk — čtyřikrát. Dvě neúplné
Holomouc 1825, Alois Škarnickl.
24. J. H. G. Von der Gelersamkeit. - Von der Dichtkunst. - Von der
Beredsamkeit. - Von der Mahlerey. Gallašův rukopis 1782.
25. Emil Cigánek. Gallašova knihovna. Hranice, otisk z programu
gymnasia.
26. Johann Karl Rippar Der mähr. Dichter J. H. A. Gallaš. Olmütz
1841 Alois Škarnicl. Tisk.
27. Giž ho není — píseň vyňatá z Květů. Tisk. Hranice 1842 Alois
Škarnicl.
28. Prolog, gehalten am 12. September 1841 — rukopis.
29. Alois Jašek. Rukopisy Jos. Heř. Ag. Gallaše. Hlídka ročník 39
1922, strana 559.
30. Josef Volf. Česká knihovna pro přítomné i budoucí obyvatele města
Hranic. Bibliofil ročník XIV. 2—3, str. 54.
31. S. T. Souček. O výtvarnictví Františka a Josefa Heř. Ag. Gallašů.
Časopis Matice Moravské 1903, str. 116—130, 214—220.

Předměty z pozůstalosti J. H. A. Gallaše v majetku musea v Hranicích.

1. Dřevěná dubová skříň se třemi šuplíky.
2. Dvě sklenice s vyrytými monogramy Gallaše a jeho paní.
3. Obraz se třemi malbami do památníku.
4. Vystřižnuté černé silhuety Gallaše a jeho choti.
5. Fotografie Gallašovy kresby: Ansicht von Töplitz — dvakrát.
6. Fotografie Gallašovy kresby: Propast oder das Gevaterloch.
7. Dvě barokní sošky.
8. Pohlednice s Gallašovou podobiznou a rodným domkem.
9. Fotografie Gallašova hrobu.
10. Fotografie Gallašova domku.
11. Obraz Gallašův v měšťanské škole — olejomalba.
12. Skleněný poklop s chrámkem a skupinami postav, rostlín a nerostů.
Gallašova práce. Darováno bylo jeho přáteli Kobrovi.

Florian Zapletal:

Nemovitosti bratrského zboru a domu v Hranicích r. 1584.

Řehoř Volný uvedl r. 1863 ve své církevní topografii Moravy, že Jan mladší ze Žerotína daroval (schenkte) r. 1584 hranickým Bratřím (der Gemeinde) po první pole a po druhé grunt se zahradou na špitál (einen Freigrund mit Garten zum neu zu errichtenden Spital). Po Volném tvrdí totéž všichni badatelé o dějinách Hranic až do nejnovější doby. U gruntu se zahradou mluví dokonce o darovacím listu Jana ze Žerotína z r. 1584. Ale nikdo z těchto badatelů nenahlédl v arcibiskupském archivu v Kroměříži do originálu z r. 1612, kterého se dovolává Volný, a v němž je inserován list Jana ze Žerotína z r. 1584.

List je dán a psán na Hranicích v pondělí po sv. Prokopu r. 1584. A praví: »Jan mladší ze Žerotína daruje kněžím a kazatelům bratrským k tomu zboru a domu dílec rolí, od Martina Zemánka z Drahotouš koupěný, k svobodnému a pravému i s potomky svými užívání, též grunt se zahradou, od Kuny Tchořky koupěný na špitál, k domu bratrskému připojuje a jej ode všech platů panských, obecních i zemských i jiných povinností osvobozuje.«

Někdo by se mohl domnívat, že slova »daruje« a »připojuje« značí totéž, že to jsou synonyma (slova souznačná). Ale takovému výkladu odporuje stylisace listu, která obě nemovitosti (pole a grunt se zahradou) rozlišuje. Pole Jan ze Žerotína ku zboru a domu kněžím a kazatelům bratrským daruje, grunt se zahradou k bratrskému domu připojuje a osvobozuje od povinností. Kdyby šlo v obou případech o dar, nebylo by třeba tohoto rozlišování, při kterém vystupuje Jan ze Žerotína v prvním případě jako dárce, v druhém případě pouze jako vrchnost.

Slovo »připojuje« značí tolik jako »přivlastňuje«. Je to patrné z listu Zdeňka Žampacha z Potnšteina hranickým Bratřím. Žampach držel panství hranické a drahotušské v letech 1600—1609. Jeho list je také inserován v uvedeném originálu z r. 1612 a následuje v něm za listem Jana ze Žerotína z r. 1584. Praví se v něm: »Roli na Stroulovsku, od Jiříka Bašty k domu bratrskému koupěnou, kněžím a kazatelům neb správcům bratrským k jejich vlastnímu užívání Žampach přivlastňuje a ji od všelijakých platů, desátků na budoucí a věčné časy i s potomky svými osvobozuje, item zahradu, od urozené paní Elišky Pražminky kněžím a správcům bratrským poručěnou, též týmž Bratřím přivlastňuje a ji ze všech platů peněžitých i jiných všelijakých obtížností vynímá a osvobozuje.«

Žampach tu nevystupuje jako dárce, nýbrž pouze jako hranická vrchnost, která připojuje aneb přivlastňuje a osvobozuje hranickým Bratřím nemovitosti, které sama nezískala, nýbrž byly koupěny a odkázány od jiných. Tak tomu bylo také u gruntu se zahradou, koupěného od Kuny Tchořky na špitál.

O špitály starali se Bratři všude usilovně. Bratři starší z Čech, z Moravy i z Polska shromáždili se v Lipníku r. 1592 v pátek před

druhou nedělí po sv. Trojici. Za nimi sešli se v úterý jiní kněží z Čech a z Moravy. V tomto shromáždění jednalo se také o bratrský špitál v Přerově. Bratr Daniel Strážnický radil se na místě Bratří soudců zboru přerovského o nějakou chalupu, měla-li by na špitál koupěna býti, poněvadž jiní menší zborové své špitály už mají. I dovoleno, když mají zač, a místo příhodné jest, však aby s tím kvapeno nebylo, až by Bratr Pavel Jessen tam se dostal a s Bratry soudci o tu věc promluvil. Mohlo se i na to vzeptáno býti, chtěla-li by obec tomu dovoliti, aby Bratří svůj zvláštní špitál měli, a také-li jim co z důchodů obecních špitálských udělovati chtěli.

Tedy v Přerově se postarali o špitál Bratří sami. Tak tomu bylo podle našeho soudu také v Hranicích, kde grunt se zahradou koupíli od Kuny Tchořky na bratrský špitál Bratří sami. Stalo se tak před tím, než Jan mladší ze Žerotína, hranická vrchnost, tento grunt v pondělí po sv. Prokopu r. 1584 k bratrskému domu připojil aneb přivlastnil a od různých povinností osvobodil.

Tento grunt Kuny Tchořky byl lokalizován do sousedství bratrského zboru u Veličky. Najdeme prý o něm zápis v předměstských registrech, založených za Jana Kropáče z Nevědomí a chovaných nyní v Zemském archivu v Brně, v nichž prý Tchořčin grunt je hned za zápisem o domu a zboru bratrském (Záhorská kronika XXI. 11).

Aniž bychom odkazovali na tuto lokalizaci Tchořčina gruntu u bratrského zboru při Veličce, obrátili jsme se na správu Zemského archivu v Brně s dotazem a se žádostí o zjištění, v jaké příčinné souvislosti se uvádí ve zmíněných předměstských registrech hranických zbor a bratrský dům s gruntem Kuny Tchořky, možno-li usuzovat ze zápisu v registrech o poloze Tchořčina gruntu v blízkosti zboru a bratrského domu, anebo je-li záznam o Tchořčině gruntu hned za zápisem o domu a zboru bratrském náhodný a bez vztahu k poloze zboru a domu bratrského.

Správa Zemského archivu odpověděla záporně. Na Vaše přání, praví se v její písemné odpovědi, hledali jsme v předměstských registrech hranických, abychom zjistili, zda se dá z příslušných zápisů něco vykombinovat o poloze domu a zboru bratrského, a dále zda mezi ním a domem Kuny Tchořky je nějaká souvislost. Bohužel nic takového nemohli jsme vyšetřit. Mezi záhlavními tituly domů a gruntů z doby Jana Kropáče z Nevědomí a mezi pozdějšími zápisy není souvislosti. Do staré pozemkové knihy, protože byla prázdná, zapisovali prostě z úsporných důvodů, při tom nijak se nedrželi vyhrazených listů a nové zápisy připisovali na nové další listy. Bylo tedy naše pátrání negativní.

Po tomto dobrozdání Zemského archivu v Brně nezbyvá než odmítnout lokalizaci Tchořčina gruntu se zahradou do sousedství bratrského zboru a domu u Veličky, pokud se tato lokalizace dovolává předměstských register hranických, založených za Jana Kropáče z Nevědomí.

Ale na otázku o poloze bratrského špitálu v Hranicích neodpovídá ani zpráva o »špitálu bratrském podle zboru«, ve které se uvádí, že r. 1624 v čas ležení lidu polského v městě od Nového roku přes

masopust, to jest za šest neděl, ten špitál, který již také k spuštění přicházel, a žádný se v něm nechoval, od toho lidu polského zbořen, dříví to do města a kvartýrů svých vozili a pálili, a tak tou příčinou ten grunt neb špitál v nic přišel (Záhorská kronika XXI. 12).

Ve rčení podle zboru nejde o příslovce podle ve významu vedle, jako by totiž obrat podle zboru znamenal vedle zboru, nýbrž jde o předložku, pojící se s druhým pádem, která má význam jednak směrový (ve směru délky, jíti podle řeky), jednak přenesený. V našem případě vystihuje předložka podle skutečnost, že špitál patřil k příslušenství nebolí k majetku zboru. Proto se zval r. 1622 špitálem zborním, na rozdíl od špitálu městského, který ležel u farního kostela uvnitř hrazeného města.

Někteří badatelé se domnívají, že bratrský špitál, zpusťosený Poláky na počátku r. 1624, byl z velké části dřevěný, a že to byla malá budova pro nejchudší bratry a sestry. Této domněnce odporuje list Jana mladšího ze Žerotína z r. 1584, který uvádí předměstský grunt se zahradou, koupěný od Kuny Tchořky na bratrský špitál. Také uvedená zpráva z r. 1624 mluví o předměstském gruntu. Tož nešlo o bezvýznamnou, malou budovu, z velké části dřevěnou, určenou pro nejchudší příslušníky Jednoty bratrské v Hranicích. Není také přípustno, prohlašovat přízemní domek na rozhraní ulice Hřbitovní a Komenského se sgrafitovou výzdobou z r. 1583 jednou za bratrský dům, který je bezpečně doložen při zboru na předměstí hranickém u Veličky, a po druhé za bratrskou školu (Záhorská kronika XVIII. 85, 97, 107, XXI. 14).

Rovněž se dívíme počínání nepřátelských vojáků, kteří na počátku r. 1624 zpusťosili bratrský špitál, ale ušetřili domněle v sousedství položený bratrský zbor a bratrský dům, na které došlo až r. 1626, kdy byly obě budovy spáleny, aby se v nich neukrýval vojenský lid Mansfeldův, usilující o Hranice.

Uvedený příklad bratrského špitálu v Přerově ukazuje, kdo se staral v Jednotě bratrské o tuto instituci. Byli to soudcové zboru. Jejich povinností bylo, jak uvádí Jan Lasitský v Obrazu Jednoty česko-bratrské, chudé v chorobinci a jiné nuzné, i vdovy a sirotky, na paměti míti a jim z almužen, jak možnost stačuje, udíletí, hospodáře v nemoci navštěvovati, potěšovati a k činění časné pořizení a opatření skrze to manželky, dítek, přátel a příbuzných (bez zapominání i na dům boží a chudé) napomínati. O těchto povinnostech mluví také Zpráva potřebná o Bratřích soudcích z r. 1609.

Přerovský příklad ukazuje, že Bratří soudcové tamního zboru usilovali o kup chalupy na bratrský špitál a starali se o finanční úhradu a o svolení přerovské obce ku zřízení zvláštního špitálu bratrského, o kterém se praví, že má být na příhodném místě. Jestli bylo pravidlem, že bratrský dům ležel v sousedství bratrského zboru aneb chrámu, a že bratrská škola byla umístěna v bratrském domě, nebylo tohoto předpisu u bratrského špitálu, pro který bylo pouze žádáno příhodné místo. Špitál byl pro chudé příslušníky Jednoty, pokud ti to pro vysoký věk anebo pro nemoc nebyli schopni práce a neměli prostředků na živobytí. To mohli býti také vyhnanci pro evangelium a i nuzní a

nemocní kněží a správcové. Žebrota nebyla trpěna v Jednotě. O to se starali také almužníci, jak uvádí Řád církevní Jednoty z r. 1616.

Také bratrský špitál v Hranicích byl dílem Bratří soudců zboru hranického, nikoli hranické vrchnosti. List Karla Pergara z Pergku s výsadami hranických Bratří, daný a psaný na Hranicích 24. února r. 1612, uvádí na předměstí hranickém u Veličky pouze zbor a dům bratrský při něm.

Bohumír Indra:

Mansfeldská rebelie města Hranic.*

Z válečných béd a hluboké chudoby se zotavovalo město jen velmi zvolna. Měšťané i sedláci se těžko přizpůsobovali novým poměrům, těžce nesli břemena nových daní a válečných kontribucí. Všechny hrůzy válečné, všechna příkoří, zbídačení města a celého kraje hluboce je rozhořčovaly. Bezohledný rekatolisační postup, který Dietrichštejn zahájil už r. 1622, sotva se obou panství ujal, posiloval nejvíce tuto proticísařskou náladu.¹⁾

Rekatolisace, vedená jesuity, pokročila zatím tou měrou, že kardinál dosadil na faru koncem r. 1624 mladého, sotva osmadvacetiletého kněze Václava Volfanga Schindlera jako faráře, a do školy dán katolický rektor Adam Andreades.²⁾ V sousedních Drahotuších působil už od r. 1623 katolický farář Samuel Tuček, bývalý zámecký kaplan holešovský, obsazena též fara lipenská, a kostely osecký a soběchlebský obnoveny.³⁾ Hraničtí přestoupili sice na katolictví, neboť většinou se jim nechtělo jíti do bída a nejistoty a opustiti vlast, v srdci však zůstali věrni staré víře. K této neupřímnosti nutila je ne v poslední řadě snaha zachrániti městská privilegia. Kardinál dobře věděl, že mnozí horlivost v nové víře jen předstírají, ale ve své protireformační činnosti se již nezastavil ani před drobnou šlechtou a poč. r. 1626 nutil ji stejně jako měšťany k přestupu. Kdyby nechtěli, měli do šesti neděl prodati své domy a dvory katolickým osobám a sami se vystěhovat.⁴⁾ Ukvapený postup kardinálův ve věcech víry a jeho tvrdá prakse konfiskační jítřily nenávist zchudlé šlechty a sblížovaly ji tím více s měšťany. Byly také hlavní příčinou, že se pak Hraničtí přidali k nové rebelii. Přes všechna opatření kardinálůva mělo město stále styk

*) Článek je výňatkem z větší práce, jež vychází současně v Časopisu Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci.

¹⁾ Obecná protireformace zahájena císař. patenty teprve na sklonku r. 1624.

²⁾ V křesťní matrice, kterou farář Schindler založil Novým rokem 1625 (první zápis z 6. januaris), se sám výslovně nazývá prvním katolickým farářem města hranic. P. Jan Tančík, kterého jesuita Skutellan navrhol jako vhodného kandidáta, se tedy nestal farářem hranickým. (Srov. list Skutellanův, Fr. Hrubý, Morav. korespondence a akta I. 414).

³⁾ Kněz Samuel Tuček je dosvědčen jako farář drahotušský už ve čtvrtek před sv. Havlem 1623 (měst. arch. Hranice, Reg. smluvčí K 9), ale faru brzo opustil. K činnosti jesuitů na Hranicku srov. též Wolný, KT I./5., 129.

⁴⁾ List dat. 16. ledna 1626. Srov. Snopek, Akta kard. Dietrichštejna, ČMM 1915, č. 39.

s hranickou emigrací, jež nepřestávala povzbuzovati, že není všemu konec. Toto revoluční smýšlení bylo obecné a neprojevovalo je jen město, ale i venkov.

Nová naděje svitla za války dánské, která však Moravu zasáhla teprve r. 1626. Vojsko dánské, spojené se sbory hr. Mansfelda a vévody Výmarského, ohlašovalo, že přináší evangelium. Snadno se zmocnilo řady měst, zejména Opavy, která se pak stala střediskem dánského panství. Dánové s Mansfeldem protáhli sice jen Moravu na Slovensko,⁵⁾ aby se spojili s Betlenem Gaborem, ale silné oddíly, zanechané na Opavsku, šířily dánské panství hluboko do země. Povstání odtud roznícené, šířilo se rychle po celé zemi. Valaši se ihned přidali k odboji a v tom následovala je i četná města východní Moravy. Když Mansfeldští s Valachy a vojsko emigrantské v říjnu přitáhlo k Hranicím,⁶⁾ přidali se k nim sedláci celého panství. I měšťané vítali je s radostí.

Kardinálůva posádka, ležící ve městě, učinila však všechny přípravy k obhajobě města, opravila hradby, a vypálila a zbořila některé domy na předměstí, jež ležely v nebezpečné blízkosti městských zdí a bran. Mansfeldští brali město několikrátě útokem, ale posádka dovedla jim odpírati. První útok, podniknutý 16. října, byl odražen a mnoho domů na předměstí vzalo při tom za své.⁷⁾ Při novém útoku dne 21. října zradili měšťané posádku a otevřeli Mansfeldským brány. Kardinálůva posádka byla tak donucena ke kapitulaci a město padlo.⁸⁾ Hraničtí emigranti v čele se známým Alexandrem Holubem, kteří se

⁵⁾ Mansfeldovo tažení Moravu líčí podrobně Fr. Roubík: Valdštejnovo tažení na Slovensko r. 1626 (Sborník archivu min. vnitra VIII. 145—232), podobně J. Krebs: Schlesien in dem Jahre 1626 u. 1627 (Zeitschrift des Vereines für Geschichte und Altertum Schlesiens, 1891 a. n.) Obě armády Mansfeldova a Výmarského spojily se za Fulnekem a táhly přes Hranice k Lipníku, kam dorazily 30. srpna. Rychlým pochodem silnější armády Valdštejnovy byl Mansfeld donucen obrátiti se k uherským hranicím, aby se spojil s Betlenem Gaborem. Nikde, ani v jiných pracích se nemluví o tom, že by se Mansfeldští už tehdy o Hranice pokusili. Potvrzují to též listy Valdštejnovy, odeslané 4. září Holešovu, Přerovu, Lipníku a Hranicím, jimiž všem ukládá opatřiti chléb pro jeho armádu. (Roubík, l. c. 197.)

⁶⁾ Krebs l. c. udává 6 praporců pěšáků, 12 kornet jezdců a neurčitý počet Valachů, Hrubý: Ladislav Velen z Žerotína, 171, asi 4000 mužů.

⁷⁾ O tom čteme zajímavé paměti v předměstských rejstrech: L. P. 1626, když lid mansfeldský několikrátě k městu jak ve dne tak i v noci přijížděli a přitáhli města dobývali, však pokaždé odehnáni byli a v těchto gruntech pode zdi pořád se zdržovali, z nich do města stříleli. Tehdy, aby se v těch domech nezdržovali a městu škoditi nemohli, z města se zdi městské ohnivými k tomu nastrojenými kulkami z mušketův zapáleny jsou. Jako i tento tím způsobem zapálen jest. — Nebo jinde: L. P. 1626, když se lid mansfeldský vojensky města zmocnili a do města vtrhli, tehdy Novosady vypálili. Však když prve po několikrátě k městu přitáhli, do města jsou se dobýti nemohli, neb jim z města odpírali... atd. (Farní archiv Hranice, Sign. 57, s. 237, 183, 164 a j.)

⁸⁾ Krebs l. c. má datum dobytí města 20. říjen, podobně Zukal, Slezské konfiskace, 72. Oba píší, že se ho zmocnil Jan Jakub z Thurnu. Podle Hrubého, Velen 171, 179, padlo město 21. října dobytí Mitzlaem a Janem Adamem z Vickova. Zukal l. c. jmenuje také více drobných šlechticů, kteří se zúčastnili dobývání města a později byli za to trestáni, mezi jinými Petra mladšího Návoje z Dulného, desátníka Mansfeldských, Jana Rohra z Rataj, korneta, Jindřicha Fridricha Donáta z Velké Polomi, Feliciána Mošovského z Moravčina, korneta Václava Fragštejna z Načeslavic, Mikuláše Žirovského z Žirové, praporčíka, z nichž někteří také leželi posádkou ve městě pod kapitanem Kašparem Láryšem.

obléhání zúčastnili, měli na tom zajisté nemalou zásluhu. Jaký byl poměr měšťanů k emigraci, ukazuje nejlépe to, že purkmistr nedopustil vůbec na emigranty střeliti.

Měšťané přijali Mansfeldovo vojsko radostně, jako své osvoboditele. Věřili, že je konec panství kardinálova, a že se vrátí staré doby. Ochotně sháněli peníze a složili vojsku holdem 1000 tolarů. Měšťané a předměšťané sebrali sbírkou mezi sebou sami na 500 zl, vesnice a Drahotuše složily přes 300 zl, a zbytek 180 zl doplatilo město, ovšem muselo si samo na to vypůjčit.⁹⁾

Dobytím města získali Dánové důležitou strategickou oporu, která zajišťovala jejich državu z jihu. Pokusili se sice několikrát zmocnit se také sousedního Lipníka a hradu Helfštýna, ale marně. Kardinál včas zajistil město i hrad silnou posádkou, která Mansfeldské odrazila a zaháněla jakékoliv myšlenky měšťanů, spojití se zase s nepřítelem.¹⁰⁾

Když Mansfeldovo vojsko s emigranty opouštělo Hranice, dalo se mnoho měšťanů naverbovat pod kapitána Holuba. Opustili své domy a vytáhli s ním z města.¹¹⁾ Brzy potom vložena sem dánská posádka pod kapitanem Bayerem,¹²⁾ (nějaký čas leželi tu také rejtaři Kašpara Láryše) a ta podnikala časté výpady za proviantem daleko na nepřátelská panství. Těchto štráfů zúčastnilo se zvláště na jaře mnoho měšťanů, nýdecký fojt i sám starý Václav Rousecký z Ejváně, někdy na dvoře v Podhoří. S polí keleckých (Kelč byla biskupská) odvezli všechno obilí, Lipenským brali dobytek, a všude, kde mohli, plundrovali a pálili kardinálovy statky.

Mnozí měšťané se také hned zrekli katolického náboženství. Farář Schindler byl v prosinci vypuzen z fary spolu s katolickým rektorem Andreadesem a kostel odevzdán predikantům.¹³⁾ Hraničtí přijali otevřený boj proti císaři. Měšťané jezdili se zprávami do Opavy a do Meziříčí, na zvědy i na plen a sloužili všemožně dánské věci, stejně

⁹⁾ Z dědin hranického panství složily Strítež 13 zl, Jindřichov 20 zl, Olšovec 20 zl, Partutovice 12 a půl zl a Nýdek 5 zl. Z panství drahotušského městečko Drahotuše 130 zl, Velká 20 zl, Lhotka 4 zl 40 kr., Klokočí 8 zl, Opatovice 6 zl, Radíkov 10 zl, Středolesí 10 zl, Černotín 17 zl, Hluzov 8 zl, Hrabůvka 6 zl, Zbrašov 7 a půl zl, Uhřínov 8 zl, Jezernice 8 zl, Podhoří 7 zl, Milenov 18 zl. Zbytek 180 zl půjčil městu Jan Šmerhovský z Lidkovic a jeho dcera Kateřina. Kardinál pokusil se zastavit rebelii ještě listem, dat. 1. listopadu 1626, jímž vyzýval svého úředníka na Hranicích, aby mírností a sliby, že vše bude odpuštěno, přivedl poddané, kteří se v minulých dnech zpronevěřili, opět k poslušnosti. Bylo však pozdě a povstání šířilo se už i na lipenské panství. (Hrubý, Akta II. 44.)

¹⁰⁾ Hrubý, Akta II. 40. Ve městě bylo jen 230 mušketýrů a asi 150 měšťanů ve zbrani, ale posádka brzy potom posílena. Už v lednu 1627 a později leželo tu 310 mušketýrů vévody Frydlantského a 4 kompanie rejtarstva nejvyššího Magna. Byli pro město hrozným břemenem. Jen masa spotřebovali denně 6 a půl centýře.

¹¹⁾ Jmenují jen Václava Pravdu a Pavla Kotšelka, kteří se přidali i se ženami. Kašpara Kožešníka, Martina Žiobského a j. Srov. k tomu citov. článek podepsaného o Alex. Holubovi.

¹²⁾ Hranická registra píše Bayer, podobně Krebs l. c. (Beyer), Zukal a Malý četli Mayer.

¹³⁾ Zápis z křestní matriky, kterou farář Schindler založil Novým rokem 1625, končí dne 29. prosince 1626. Od toho dne nejsou zápisy »propter rebelione mansfeldiana. Demum anno 1627 motibus sedatis consignationes baptizatorum redeunt a die 15. augusti.« Opětné zápisy začínají tedy měsíc po dobytí města císařskými.

jako fojtové z celého panství a drobná šlechta, která se opět vracela na konfiskované statky. Jan Šmerkovský z Lidkovic, který ztratil manství Rousko a od té doby se zdržoval s dcerou Kateřinou na dvoře syna Jetřicha v Hranicích, ujal se bývalého svého statku a ochotně odváděl platy Mansfeldským. Dánové z Opavy drželi tak ještě před návratem pluků z Uher celý kraj severně a východně Olomouce až k Lipníku.

Mansfeldské pluky na Slovensku dožily se zatím trpkého zklamání. Betlen začal v rozhodném okamžiku opět couvat, pustil se do vyjednávaní s císařem a koncem roku ukončil svou akci mírem. Dánské pluky vracely se za tuhé zimy karpatskými průsmyky na Opavsko. Za nimi hnula se brzy i armáda Valdštejnova, aby se někde ve Slezsku rozložila do zimních táborů. Byla jí při tom uchystána léčka a znavené vojsko mělo být zničeno a rozprášeno v úzkém údolí Bečvy u Hranic. Dánské síly se rychle shromažďovaly u Meziříčí, aby vytrhly k Hranicím a také velitel hranické posádky kapitán Beyer dal na den Božího narození spálit celé předměstí Motošín a Novosady, aby se nepřítel nemohl zmocnit města. Než ten, patrně varován, uhnul za Lipníkem na severozápad a odloživ všechny válečné akce na jaro, dosáhl po horských cestách Slezska.¹⁴⁾

Dánové zatím upevňovali dále svoje posice. Dobyli sousedních Oder, Nového Jičína a jiných měst a vytrvale sháněli posily k rozhodnému zápasu na jaře. Spoléhalo při tom na pomoc Betlenovu, jehož slib měli.

Čekali však dlouho a marně, kníže ani nevytáhl. Valdštejn mezitím zatarasil všechny cesty na sever a uzavřel tak Dánům východ ze země. Dánské vojsko, jež chtělo prorazit, bylo zničeno a rozprášeno. Četní emigranti byli zajati nebo nalezli v těchto bitvách smrt.

Císařští pak sevřeli Dány železnými kleštěmi. Město za městem se vzdávalo. Padly Odry, Fulnek i jiná slezská města. Současně postupovala od Olomouce druhá armáda a vyháněla dánské posádky z obsazených měst pod Jeseniky.

Hranice se připravily na zoufalou obranu. Hradby opraveny, město se spěšně opatřilo zásobami a všichni měšťané i s purkmistry podřídili se ochotně rozkazům bělotínského fojta, který se ujal řízení obrany města a zámku. Než boj byl marný a 11. července 1627 bylo Hranic dobyto Lorenzem del Maestro. Očekávaná pomoc dánská z Opavy nepřišla.¹⁵⁾

Dánská posádka v Opavě se sama musela bránit a přes všechnu statečnost byla donucena kapitulovat. Dlouho se držel i nedaleký Hradec pod velením kapitána Alexandra Holuba, hranického emigranta. Valdštejn musel vyslati na 600 pěšáků, celý oddíl dragounů

¹⁴⁾ Fr. Hrubý, Velen 172. O vypálení předměstí Bayerem, sign. 57, s. 119-182. měst. arch. Hranice.

¹⁵⁾ J. Krebs l. c. 1894, 158, rovněž Jul. Opiel. Der niedersächsisch-dänische Krieg III., 259. Bývalý velitel hranické posádky dánské kapitán Beyer hájil tehdy již zámek Víkštejn.

a tři děla, aby se hradeckého zámku zmocnil. Kapitán Holub byl prý druhého dne za zradu popraven na opavském předměstí.¹⁶⁾

Podle starobylé tradice z 18. století, jak ji zaznamenal Gallaš, bylo Hranic dobytto zradou. Bělotský fojt,¹⁷⁾ vida vše ztraceno, skočil prý se zámecké věže do hradního příkopu a zabil se. Jisto je, že při obhajobě města zahynul, neboť pozdější protokol hranických rebelů se o něm už nezmiňuje. S ním padla i řada měšťanů.¹⁸⁾

Drobné zprávy.

Mistr kat Adam z Lipníka n. B. Roku 1610 žádal úřad starojický město Lipník o zapůjčení mistra popravního k odpravení jednoho zločince, jménem Stodoly, usazeného ve Starém Jičíně. Lipenští jim vyhověli a kat provedl popravu. Zápis o tom v Zikmundově pamětní knize praví, že mistr kat Adam si k tomu vypůjčil sekeru od žida, kterou maso na prodej seká, toho Stodolu tou sekerou čtvrtil a zase jí židovi navrátil. (Zem. arch. Brno, rkp. 283, fol. 158.) B. J.

Gallašův rodný dům. Josef Heřm. Ag. Gallaš, jehož právě v těchto dnech vzpomínáme, narodil se v Hranicích dne 4. dubna 1756 v předměstském domku, označeném dnes jeho pamětní deskou. Tento domek koupil otec Gallašův František dne 12. ledna 1754 za 290 zl. od Františka Hlaváče. Když se pak Josef Heřman vrátil po svém uzdravení dne 6. října 1791 do rodného města, aby se tu již trvale usadil, postoupil mu otec dne 13. února 1794 chalupu s rolí a zahradou za 1.200 rýnských. Gallaš odvedl dům hned své ženě Anně roz. Andrlové za vlastni. (Zem. arch. Brno, grunt. kn. č. 4305, fol. 491 a d.) Po smrti Gallašové r. 1840 zřízena v domku podle přání zesnulého ošetřovna pro chudé, a je tu nyní městský chudobinec. B. J.

¹⁶⁾ J. Krebs l. c. 1894, 158, Jul. O. Opel l. c. 259. Také soudobé prameny hranické a podle nich Gallaš, Scholz, Wolný a j. píší o Holubově popravě. Ve svém článku o tomto zajisté nejsympatičtější účastníku rebelie z řad drobné šlechty hranické v Záh. kronice XVII. 104—110, přinesl jsem některé doklady, že pan Alexandr Holub žil ještě po třicetileté válce na Horním a Dolním Reichově někde ve Slezsku, patrně však tu přece jen běží o jeho syna. Holub byl by tehdy aspoň sedmdesátníkem, než toho věku dožili se také rebelanti Poláček, Plichta, Šatánek, Dobřícký a j.

¹⁷⁾ Jeho jména se nikde spolehlivě nedovídáme. Jméno Malík, jak je má Bartovský, Scholz, Wolný, d'Elvert a j. užil po prvé r. 1808 ve svých rkp. dějinách Hranic J. H. A. Gallaš, nelze však zjistiti odkud. Gallaš zaznamenává vyprávění, jež od starých lidí slýchal jeho otec. Bělotský fojt Malík býval prý cis. rytmistrem a Hraničtí mu otevřeli brány jako hejtmanu Mansfeldského vojska. Císař vypsal na jeho hlavu 100 zl. Při dobývání města císařskými zavřel se Malík se svými věrnými v zámku, hrdinně se bránil, ale když i zámek padl, »vyskočil z okna věže zámecké do valu městského, na španihelském hřebeni mrtvý viseti zůstal, aby se živý císařským do rukou nedostal a potupě, kteráž ho očekávala, ušel. (Rkp. Památky města Hranic, ep. III., sv. I., 42—44, archiv kláš. v Rajhradě, srov. též d'Elvert, Schriften XXIII., s. VIII.) Lidové podání shoduje se v mnohém se skutečností, již Gallaš nemohl ještě znáti. Soudím proto také, že jméno Malík udržela tradice. Bylo snad přízviskem fojtvým, vystihujícím malou jeho postavu. V jednom německém listu kardinálově z r. 1622 je bělotínský fojt Jan Raufman nazýván hlavou všech rebelantů, největším štváčem a buřičem. (Hrubý, Akta I. 256, 456, II. 65). Je to patrně jméno stejného původu, jako shora uvedené.

¹⁸⁾ V purkrechtních rejstrech čteme tak při domě Václava Kolnovského, že r. 1627 opustil dům a »dal se na zámek pod fojta bělotského«. (Sign. 57, f. 35, farní arch. Hranice.) Jeho maličký synáček Konstantin, nar. 1625, stal se farářem a děkanem přerovským.

Za vydávání a redakci odpovídá Antonín Fröhlich v Dol. Újezdě.
Tiskem knihtiskárny Jar. Strojil v Přerově.

Velmi cenná knižní novinka o třešních a višních.

Třešně — naše rajske ovoce, jest nám nejmilejší, protože je první. Malokdo ví, jak se ty třešně jmenují a když pak si chce vysázeti do zahrádky několik třešní, neb vysázeti alej — třešňovku, neví si rady, které odrůdy by vysázel. A tu každému poradí naprosto spolehlivě IV. díl Vaňkovy Lidové pomologie, která popisuje 100 odrůd třešní a višní.

V této knize najdeme stručný popis plodu a stromu, požadavky téhož, jsou zde uvedeny špatné vlastnosti ovoce i stromu, opylovací schopnosti, upotřebení plodů, požadavky stromu na půdu a polohu atd. Zkrátka vše, co potřebujeme vědět, abychom pro svoje poměry správně volili. Kdo chce vysazovat třešně a višně s úspěchem, musí se řídit podle této knihy. Cena za vázaný výtisk 58 K.

Obdržeti lze v každém knihkupectví, nebo přímo v Nakladatelství zahradnické literatury (Josef Vaněk), Chrudim 105.

Chcete znát novinky jablek?

Když v roce 1935 vydal známý odborný spisovatel pan Josef Vaněk, zahradní architekt v Chrudimí, I. díl Lidové pomologie — Jablek, bylo dílo toto jak mezi ovocnáři, tak i mezi zahrádkáři a zahradníky velmi vřele uvítáno jako výborná pomůcka při určování ovoce a výběru vhodných odrůd při dalším osazování.

Ve velmi četných případech bylo současně vysloveno politování, že tam není uvedeno více nových odrůd, dosud nikde nepopsaných a vyobrazených. Přání toto bylo nyní vyhověno vydáním VII. dílu Lidové pomologie. Jest to jedinečné dílo a autor (arch. J. Vaněk) může právem býti hrdý na tuto svoji práci.

Jako v předešlých dílech jest i v tomto dílu 100 barevných vyobrazení věrně podle skutečnosti a u každé odrůdy popis ovoce, stromu, doba květenství a zrání, dobré a špatné vlastnosti, schopnosti opylovací, upotřebení atd.

Cena při tak bezvadném provedení téměř neuvěřitelná, brož. K 50, váz. K 58. Obdržeti lze v každém knihkupectví nebo přímo v Nakladatelství »Zahrada« (Jos. Vaněk), Chrudim 105.

Dědictví Komenského v Praze I. vydalo pro radost českých srdcí již po třetí:

Marie Majerová: *Má vlast*. Této knize vzdala česká kritika radostný hold. Je pečlivě graficky upravena. Krásou díla, významem autorky a grafickou úpravou je »Má vlast« literárním darem pro všechny kulturní lidi. Cena K 28. — Vřele doporučujeme.

Totéž nakladatelství vydalo ve sbírce Poselství, knihovna pro mládež Řada B (Ze světa) *Pohádky strýčka Rema*. Napsal Joel Chandler Harris. Přeložil Petr Denk. Jsou to zajímavé černošské pohádky, které autor poslouchal jako malý chlapec, když mu je vypravoval strýček Remus, starý vlidný černoš. Doporučujeme k zakoupení do žákovských knihoven.

Nakladem Masarykova lidov ýchovného ústavu pro národní výchovu v Praze

vyšla v knihovně příruček jako svazek XVI. publikace »Hrajme aktovky!« Výběr her o jednom dějství pro ochoťnická divadla. Sestavili Dr. Adolf Chaloupka a Antonín Skála. Cena K 7.50 Pro divadelní ochotníky velmi cenná příručka. — Doporučujeme.

Česká grafická Unie, a. s., Praha II., vydala:

Karel Hartl: *Proč a nač?* Co se skrývá za věcmi. Přeložil E. T. Havránek. Pro českou mládež upravil, poznámkami a vysvětlivkami opatřil Rudolf Tschorn. S mnoha původními obrázky. Str. 294. Cena brož. K 24.—, váz. polopl. K 28.—.

Karel Hartl: *Jak, kdy, kde?* Osudy velkých a malých věcí. Přeložil a pro českou mládež upravil Rudolf Tschorn. S mnoha původními obrázky. Str. 272. Cena brož. K 22.—, váz. polopl. K 26.—.

Obě knihy jsou opravdu knihami dneška, kdy doba naléhá, abychom o všem věděli a dívali se na svět a jeho dění novými, otevřenými očima.

Nové vlastivědné sborníky:

Podřevnicko, vlastivědná kronika, ročník I. Vydává Jaroslav Žíla s redakčním kruhem v Lípě a Mor. Ostravě. Administrace: Mor. Ostrava, Hlavní tř. 23. Vychází čtyřikrát do roka. Celoroční předplatné K 12.—. Přejeme »Podřevnicku« plného zduaru, pochopení a podpory občanstva!

Moravěnka. Vlastivědný časopis pro mládež. Řídí redakční kruh. Redakce: Brno 16, Husova 14. Administrace: Přerov, U Strhance čis. 2. Vychází jednou měsíčně. Předplatné 5 čísel 5 K. Moravěnka je určena především dětem na vyšším stupni národních škol. Doporučujeme.

Nakladatelství R. Prombergra v Olomouci vydalo dvě novinky:

Rajmund Habřina: **Jan Adam z Víckova.** Není na Moravě kromě Valašska kraje, který by se mohl svou hrdou statečností přiřaditi k nejslavnějším činům českých heroických dob. Tuto slavnou dobu Moravy zachycuje a barvitě líčí román Rajmunda Habřiny **Jan Adam z Víckova.** Je to doba po tragické porážce na Bílé Hoře, kdy se kraj za krajem vzdával takřka bez jediného mávnutí mečem vítězi na milost a nemilost, až se v koutě východní Moravy, v neznámých beskydských horách, zvedli pod vůdcovstvím moravského pána Jana Adama z Víckova odvážní Valaši, kteří si neminili dát předpisovat svobodu víry a svědomí. Hrdina v nerovném zápase padá. Ale jeho pád čtenáře přesvědčuje, že idea, pro kterou padl, je věčně platná. A proto se nad tragikou románu Jan Adam z Víckova klene duha velkého vykoupení. — Obálka mistra Fr. Vrobla, str. 232, K 25.— v celoplátěné pův. vazbě, K 16.— brož.

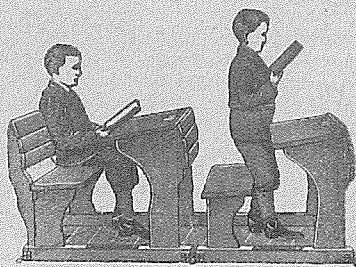
Vlasta Pittnerová: **Z dobrého srdce.** Sebraných spisů V. Pittnerové sv. 50. K 25.—, brož. K 16.— V povídkách, ojínělých kouzlem starých časů, zaznamenala oblíbená spisovatelka životní příhody prostých srdcí, jimž přála dobrá pohoda. Není v nich vyumělkované sladkosti, voní syrovou zemí Českomoravské vysočiny, vysočiny drsné, ale zdravé ve své svérázné přirozenosti. Půvabný způsob realistické kresby, jimž se vyznačují téměř všechny spisy V. Pittnerové, jest předností také této sbírky povídek, kterou můžeme českým čtenářům vřele doporučiti.

Vydavatelstvo Záhorské kroniky má na skladě tyto vázané ročníky: XII., XIII., XIV., XV., XVI., XVII., XVIII., XIX., XX. a XXI. po 12 K. A. Fröhlich, M. Fröhlichová a B. Indra: **Hranice a lázně Teplice nad Bečvou.** — Průvodce. — Cena K 4.50 poštou. Ant. Fröhlich: **150 let národní školy v Dolním Újezdě.** Cena K 4.50. Florian Zapletal: **Z minulosti Hostýna a Bystřice.** Cena K 6.—.

Školní nábytek

všech konstrukcí: dřevěné,
železné i z ocelových trubek
autogenicky svařovaných,
vyrábí

První odborný závod
školního nábytku

František Talla a spol.,

Cukrovarská 3, tel. č. 182.
Vlastní vynálezy. Prospekty zdarma.

Přerov